

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Trestání dětí v závislosti na sociálním postavení rodiny

Bc. Jana Dvořáková

Diplomová práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana Dvořáková**
Osobní číslo: **H15424**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Resocializační pedagogika**
Název tématu: **Trestání dětí v závislosti na sociálním postavení rodiny**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování:

Diplomová práce se bude zabývat problematikou trestání dětí. Práce se zaměří na problematiku současných trestů v souvislosti s dětskými právy. V teoretické části budou popsány styly výchovy, které mohou rodiče při výchově používat. V práci bude poukázáno na fakt, jak jednotlivé styly výchovy mohou působit na pozdější vývoj dítěte, na systém hodnot. Cílem práce je zjistit, zda rodiče trestají své děti podle toho, jak je sami jejich rodiče trestali či trestání dětí souvisí se sociálním postavením rodiny, především na vzdělanostní úrovni rodičů. Dále bych chtěla zjistit, zda existují typické prvky ve výchově, které jsou shodné pro jednotlivé vrstvy v sociálně stratifikované společnosti. Praktická část bude realizována jako kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Dotazník bude distribuován mezi rodiči.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

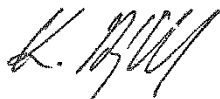
Seznam odborné literatury:

- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. Psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Překlad Vladimír Jůva, Vendula Hlavatá. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- MATĚJČEK, Zdeněk. Po dobrém, nebo po zlém?. Vyd. 7. Praha: Portál, 2012, 124 s. ISBN 978-80-262-0133-5.
- NAKER, Dipak a Deborah SEKITOLEKO. Positive Discipline: Creating A Good School Without Corporal Punishment. Raising Voices, 2009. ISBN 978-9970-893-10-2.
- ŘÍČAN, Pavel. S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 174 s. ISBN 978-80-262-0343-8.
- VANIČKOVÁ, Eva. Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 116 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0814-0.

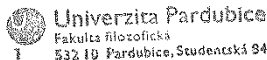
Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Adriana Sychrová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne: 31. 3. 2017

.....
Bc. Jana Dvořáková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Adrianě Sychrové, Ph.D. za vedení této diplomové práce, její ochotu a cenné rady a připomínky při zpracování práce. Dále bych chtěla poděkovat Ing. Jaroslavu Myslivcovi, Ph.D. za možné konzultování ohledně statistického zpracování dat. A v neposlední řadě bych touto cestou ráda poděkovala své rodině, která mě podporovala po celou dobu studia. Jedno velké poděkování také patří respondentům, kteří byli ochotni a vyplnili dotazníky a tak pomohli ke zpracování praktické části této práce.

ANOTACE

Tématem diplomové práce je „Trestání dětí v závislosti na sociálním postavení rodiny“. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou definovány pojmy rodina a výchova – především styly výchovy. Velkou část práce tvoří kapitola, které se zaměřuje na trest, druhy trestů, funkci trestů a způsob jejich užívání. V poslední kapitole je nastíněná problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. V praktické části je proveden kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jestli je nějaká spojitost ve způsobech výchovy a socioekonomickým postavením rodiny. Dílčím cílem je určit, zda dochází k přenosu stylu výchovy z generace na generaci.

KLÍČOVÁ SLOVA

rodina, trest, sociální postavení, výchova, syndrom CAN

TITLE

Punishment of Children Depending on the Social Status of a Family

ANNOTATION

Theme of this diploma thesis is „Punishment of children depending on the social status of a family“. The work is divided into theoretical and practical part. In the theoretical part, there are terms as family and upbringing (especially styles of upbringing) defined. Large part of the work is formed by the chapter which is focused on punishment, types of punishment, function of punishment and way of their usage. In the last chapter there are issues of syndrome of battered, abused and negligent child. In the practical part, there is a quantitative research through questionnaires carried out. Target of this research survey is to find out if there is any connection in the ways of upbringing and socioeconomic status of the family. Partial goal is to determine if there can be found a transfer of upbringing style from one generation to another.

KEYWORDS

family, punishment, social status, upbringing, syndrome CAN

Obsah

Úvod.....	9
1 Rodina.....	10
1.1 Funkce rodiny.....	10
1.2 Teorie rodiny.....	12
1.3 Měnicí se povaha rodiny a její hodnoty	13
1.4 Styly výchovy.....	17
1.4.1 Lewinova typologie	18
1.4.2 Model čtyř stylů výchovy	18
1.4.3 Model devíti polí.....	20
1.5 Sociální postavení rodiny.....	21
2 Trestání dětí	23
2.1 Historie trestání	25
2.2 Druhy trestů.....	28
2.3 Funkce trestů	30
2.4 Faktory ovlivňující užívání tělesných trestů	30
2.5 Jak zacházet s tresty	31
2.6 Pravidla trestání.....	34
2.7 Rizika trestů ve výchově	35
2.8 Proč rodiče používají tělesné tresty.....	35
2.9 Tělesné tresty v České republice a v zahraničí	38
3 Syndrom CAN	41
3.1 Týrání dítěte	41
3.1.1 Fyzické týrání	42
3.1.2 Psychické týrání.....	42
3.2 Zanedbávání dítěte	43

3.3	Zneužívání dítěte	44
3.4	Specifické formy syndromu CAN.....	45
3.5	Rizikové skupiny syndromu CAN	46
4	Výzkumné šetření	48
4.1	Cíl výzkumného šetření.....	48
4.2	Formulace hypotéz	48
4.3	Charakteristika výzkumného souboru.....	49
4.4	Výzkumná metoda	50
4.5	Výsledky předvýzkumu	50
4.6	Realizace výzkumu	50
4.7	Výsledky dotazníkového šetření	51
4.8	Ověřování hypotéz	72
4.9	Shrnutí výsledků výzkumného šetření	81
	Závěr	85
	Seznam použité literatury	86
	Seznam grafů	91
	Seznam tabulek	91
	Příloha.....	92

Úvod

Téměř každý den se prostřednictvím sdělovacích prostředků můžeme setkat s problematikou, která se týká výchovy, ale hlavně trestání dětí. Televizní relace nám zprostředkovávají informace, kolik rodin týrá, zneužívá nebo zanedbává své děti. Při pohledu na dětská těla, která jsou potlučená, popálená, plná jizev nám běhá mráz po zádech. Mnoho lidí nechápe, z jakého důvodu jsou rodiče schopni ubližovat svým dětem. Někteří se kasají, že by rozhodně za žádných okolností svým dětem neubližovali. Můžeme si klást otázku, zda tomu tak opravdu je. Každý z nás může zapřemýšlet, zda je vhodné dítě trestat či nikoli? Když už trestáme, tak jakým způsobem? Je pohlavek či plácnutí přes ruku vhodný výchovný prostředek? Právě těmito otázkami se zabývají kapitoly této práce.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozčleněna na tři kapitoly, které jsou věnovány nosným pojmům celé práce. První kapitola se zaměřuje na rodinu. Je zde pojednáno o funkcích a teoriích rodiny. Neméně zásadní podkapitolou jsou i styly výchovy. V práci jsou charakterizovány nejrůznější výchovné styly, které rodiče při výchově svých dětí využívají. Jelikož se rodina v průběhu let mění, jsou zde popsány i změny hodnot a mění se povaha rodiny. Práce se zabývá i sociálním postavením rodiny ve spojení s užíváním trestů.

Druhá, poměrně rozsáhlá kapitola se zaměřuje na trestání dětí. Pro lepší orientaci jsou tresty rozděleny na druhy a jsou vymezené jejich funkce. Při trestání působí na vychovatele různé faktory, které ho ovlivňují, proto jsou zmíněny i pravidla jak trestat a jak s tresty zacházet. Není opomenuto ani na užívání trestů v historii, ale také na současnou situaci v České republice a zahraničí.

Teoretickou část práce završuje kapitola, která pojednává o syndromu CAN. V jednotlivých podkapitolách je popsáno týrání, zanedbávání a zneužívání dětí. Kapitola je doplněna o specifické formy tohoto syndromu a rizikové skupiny, jak ze strany dětí, tak ze strany dospělých.

Praktická část se zaměřuje na metodologické postupy, které vedou k vyhodnocení předem stanovených hypotéz. Je vytyčen cíl šetření, výzkumná metoda a charakterizován výzkumný soubor. Pomocí dotazníkového šetření jsou shromážděna data, která jsou statisticky ověřena a vyhodnocena. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jestli je nějaká spojitost ve způsobech výchovy a socioekonomickým postavením rodiny. Dílčím cílem je určit, zda dochází k přenosu stylu výchovy z generace na generaci.

1 Rodina

Co je to rodina? Každý tento pojem může chápat rozdílně. Tedy i definice není jednoznačná. Rodinu můžeme chápat jako „malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.“¹ V rodině se ustanovují první vazby dítěte, ale také se učí mnohým ze sociálních rolí svých rodičů. Rodiny jsou ovlivněny etnickými a socioekonomickými skupinami, jež jsou součástí. Uvnitř těchto skupin jsou velké rozdíly ve způsobech, jak se rodiny chovají a jak zacházejí se svými členy v rodině.²

Rodiny vytvářejí spletité sítě vzájemných vztahů. U početných rodin jsou tyto sítě, tak složité, že lidé zvenčí nedokáží správně rozeznat, kdo je s kým příbuzný. Avšak vztahy mezi členy rodiny jsou vzájemně, recipročně se ovlivňující. Rodinné systémy jsou adaptabilní. Vyvíjí se a mění se na základě podnětů uvnitř rodiny, ale také z venkovních, okolních podnětů.³

1.1 Funkce rodiny

Výše zmíněná definice rodiny nám říká, že rodina plní několik základních funkcí. V této kapitole představím jednotlivé funkce rodiny, jež se v průběhu doby měnily, některé ustupovaly do pozadí, na jiné se kladl velký důraz.

- **Biologicko-reprodukční funkce** – má zabezpečit udržení života početím a porozením nového člověka. Tato funkce rodiny zabezpečuje dítěti potřebné podmínky pro život a jeho další vývoj. V současné době je trendem mít méně než 2 děti, často dítě zůstává jedináčkem. Důvod můžeme hledat v současném postavení ženy ve společnosti, kdy vše je podřízeno materiálním věcem a kariéře. Čas na rodičovství je z velké míry omezen podmínkami, jež na nás klade společnost⁴. V šedesátých letech 20. století proběhla tzv. sexuální revoluce. Nastal velký pokrok v rozvoji antikoncepce. Novou legitimitu získala předmanželská sexualita, která byla do této doby tabu. Novým

¹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). s. 91-92. ISBN 80-7169-254-9.

² FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. s. 36. ISBN 80-7178-063-4.

³ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 25. ISBN 978-80-262-0217-2.

⁴ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). s. 92-93. ISBN 80-7169-254-9.

trendem, který přetrvává do současnosti, se stalo odkládání manželství do vyššího věku.⁵ Domnívám se, že biologicko-reprodukční funkce je základní a důležitá. Jde o naplnění podstaty rodiny. Pokud manželé nenaplní tuto funkci, tedy pouze žijí v manželském svazku bez dětí, myslím si, že se v takovém případě nejedná o rodinu v pravém slova smyslu.

- **Ekonomicko-zabezpečující funkce** – důležitou funkcí je finančně a materiálně zabezpečit rodinu, nejen děti, ale i ostatní členy rodiny. Ekonomická funkce se pojí s funkcí předchozí, tedy biologicko-reprodukční. Jak jsem již zmínila, rodina se musí finančně postarat o všechny svoje členy. Dnes je pro ni výhodnější mít členů co nejméně, tedy omezuje se biologicko-reprodukční funkce⁶. Volba menšího počtu dětí souvisí také s odpovědností rodičů a touhou poskytnout jim co nejlepší materiální zázemí pro jejich vývoj.
- **Emocionální funkce** – emocionální podpora členů rodiny je bezesporu jednou z nejdůležitějších funkcí rodiny. Pouze pokud se členům rodiny dostává dostatečná a silná emocionální podpora, je schopna fungovat a odolávat nepříznivým okolním podmínkám. Emocionalita v rodině zajišťuje harmonický život a pocit celkového uspokojení a životního naplnění. Již se v takové míře nestává, že partner pro manželství je vybrán rodiči. Současný vztah dvou lidí je založen na vzájemné volbě, založené na sympatiích, přitažlivosti a lásce. Avšak stále upřednostňujeme partnera ze stejného sociokulturního prostředí.⁷
- **Socializačně-výchovná funkce** – rodina od prvních měsíců života předává dítěti sociální normy a hodnoty, způsoby komunikace. Rodina vytváří a formuje obraz sama sebe, vytváří vlastní identitu.⁸ Spočívá v opravdovém zájmu o dítě, kdy se dítěti dostává dostatečná péče a potřebná výchova. Rodiče jsou schopni porozumět vývoji

⁵ HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. s. 68. ISBN 978-80-262-0042-0.

⁶ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). s. 92-93. ISBN 80-7169-254-9.

⁷ HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. s. 70. ISBN 978-80-262-0042-0.

⁸ GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). s. 110. ISBN 978-80-247-2798-1.

dítěte, jeho požadavkům a potřebám. Rodiče se zaujetím pečují o své děti a rozvíjejí všechny jejich schopnosti a dovednosti.⁹

V současné době je emocionální funkce rodiny považována za prvořadou. Tato funkce byla však po dlouhou dobu sekundární a do popředí se dostala až po oslabení funkcí ekonomické či socializačně-výchovné. Emoce v rodině hrály pouze okrajovou roli (jak mezi manželi navzájem, tak ve vztahu rodiče-děti). Nesmíme opomenout důležitost socializačně-výchovné funkce. Rodina skrze určitý styl výchovy předává svým potomkům jistý postoj a náhled na svět. Pokud rodiče působí na dítě negativním způsobem, je velmi pravděpodobné, že naučené vzorce chování budou taktéž negativní a to se může promítnout v budoucím životě dítěte.

1.2 Teorie rodiny

Teorie rodiny nám objasňují, jak jednotlivé rodiny fungují. Inspirovat se můžeme u Matouška a Pazlarové¹⁰, kteří popisují několik teorií rodiny, které jsou pro naši práci významné. Soustředíme se na dvě zásadní teorie, které dlouhodobě ovlivňují pohled na fungování rodin. Jedná se o teorii uspokojení vrozených potřeb a teorii subkultury zprostředkované rodinou.

- **Teorie uspokojení vrozených potřeb**

Tuto teorii formuloval anglický psychiatr J. Bowlby. Nosným pojmem této teorie je přimknutí. Jedná se o specifickou emocionální vazbu dítěte na matku popřípadě blízkou osobu. V tomto případě se jedná o primární pečující osobu. Zdrojem základní důvěry dítěte je včasná a přiměřená reakce matky na potřeby dítěte. V průběhu života se primární pečující osoba mění. Při narození dítěte bývá pečující osobou nejčastěji matka. V dospělosti je primární pečující osobou například partner či partnerka a ve stáří se pečující osobou může stát sourozenec. Pokud nedochází k uspokojování základních potřeb primární pečující osobou (dítě nemá jednoho stálého člověka, ke kterému by se mohl přimknout) může docházet k deprivaci, která může postupně vést až k delikventnímu chování. Dítě má v primární

⁹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). s. 92-93. ISBN 80-7169-254-9.

¹⁰ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. s. 30. ISBN 978-80-262-0522-7.

pečující osobě vzor. Ten je příkladem pro jeho pozdější chování v dospělosti. Jestliže pečující osoba se k dítěti nechová správným způsobem, dítě je například obětí syndromu CAN, má poté velké předpoklady, že v dospělosti bude ke svým dětem praktikovat stejné principy výchovy. Bude se tedy dopouštět týrání, zanedbávání či zneužívání svých dětí.¹¹

- **Teorie subkultury zprostředkované rodinou**

Tato teorie byla zformulovaná O. Lewisem, kterou později rozpracoval E. C. Banfield. Teorie se opírá o předpoklad, že v nejchudší vrstvě společnosti se v rodinách přes generace předávají určité hodnoty, normy, postoje a způsoby chování, které vytvářejí svébytnou kulturu. Ta ovlivňuje socializaci dětí takovým způsobem, že svému budoucímu okrajovému společenskému postavení nemohou uniknout – vzniká tzv. subkultura chudoby. Jak již bylo řečeno, veškeré normy a hodnoty se předávají z generace na generaci. Tato teorie nám vysvětluje, že je možný i přenos stylů výchovy a s tím spojeno i používání trestů.¹²

1.3 Mění se povaha rodiny a její hodnoty

Tradiční rodinnou jednotku dříve tvořil otec, matka, děti a prarodiče, popřípadě i další příbuzní členové rodiny. Tato norma tradiční rodinné jednotky již neplatí. V současné době je trendem soužití rodičů a dětí. I když i tento trend je na ústupu. Velmi rychle přibývá procento rodin, které se rozpadají, a tudíž již není možné soužití rodičů a dětí. Toto vede k růstu počtu rodin pouze s jedním rodičem, popřípadě s nevlastním rodičem. Z tohoto důvodu otec ztrácí autoritu, kterou měl.¹³ V roce 2015 se zhruba v každé sedmé domácnosti s dětmi staral o své potomky jen jeden z rodičů, kterému žádný další dospělý člen v jeho domácnosti nepomáhal. Takových rodin bylo přes 175 tis., kde byla tím jediným pečujícím dospělým z 90 % žena.¹⁴

Další změnu můžeme pozorovat v místě bydliště rodiny. Dříve žili příbuzní v jedné vesnici a měli možnost se často navštěvovat a vypomáhat si. Nyní dochází ke stěhování rodin z oblastí, kde vyrůstali do měst daleko od příbuzných. Tato sociální mobilita vede k rozkladu širší rodiny, což má za následek úbytek společenských zábran a častého porušování zákonů.¹⁵

¹¹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. s. 30-34. ISBN 978-80-262-0522-7.

¹² Tamtéž, s. 40-41.

¹³ SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. s. 48-49. ISBN 80-7178-249-1.

¹⁴ DUBSKÁ, Drahomíra. Sama s dětmi. *Statistiky&My* [online]. 2015, 2015(3) [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/sama-s-detmi/>

¹⁵ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. s. 36-37. ISBN 80-7178-063-4.

Rodina jako základ společnosti se postupem času měnila. Následující tabulka shrnuje základní poznatky o tradiční, moderní a postmoderní rodině

Tabulka 1: Znamky tradiční, moderní a postmoderní rodiny¹⁶

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	Široká, vícegenerační	Nukleární, manželská	Variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	Ekonomický	Ekonomický, sociální, kulturní	Sociální, kulturní
Role	Hierarchizované	Segregované	Individualizované
Funkce	Univerzální	Pečovatelské, citové	Citové
Autorita	Otec	Otec-matka (funkčně segregované)	Individualizovaná
Reprezentace diskurzu	Náboženský, církvní	Občanský	Masmediální
Mezigenerační přenos	Patrilineární, autoritativní	Demokratický, smíšený	Slabý

Každý člověk se řídí podle určitých hodnot. Hodnotou může být něco, co má pro daného jedince určitou cenu. Hodnoty se vytvářejí v průběhu celého života pod vlivem společnosti. V průběhu života se tedy vytváří tzv. systém hodnot, ale i systém antihodnot, kterých si člověk necení, co je pro něho nežádoucí. Díky těmto dvěma systémům se dá do určité míry předpovídat, jak se bude jedinec v konkrétních situacích chovat. Hodnotová hierarchie se může v průběhu života měnit, ale základní lidské hodnoty jsou poměrně stabilní. Spranger mezi ně řadí: lásku, materiální hodnoty (peníze, majetek), moc, pravdu (rozumí se poznávání podstaty věci), svobodu, moudrost, morální hodnoty.¹⁷

Každá rodina má ať již vědomě nebo nevědomě dán soubor hodnot, podle kterých se řídí a podle kterých se všichni členové rodiny chovají. Tento soubor hodnot můžeme nazvat jako rodinný kodex. Kodex v rodině určuje co, jak a kdy se má dělat, aby bylo vše správné –

¹⁶ Celé in: MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 23. ISBN 80-86429-58-X.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. s. 292-296. ISBN 978-80-246-1832-6.

podle pravidel. Rodinný kodex je ve své podstatě takový souhrn rodinných zkušeností. Významnou roli hrají i rodinné legendy. Jedná se o příběhy, které jsou spojeny s rodinou a v nichž se promítají názory, hodnoty a postoje členů rodiny. V jednotlivých příbězích může být uložen tzv. rodinný poklad. Tímto pokladem může být například způsob výchovy dětí, jež se předává z generace na generaci. Z tohoto je patrné, že se způsob výchovy u celé generace rodu v podstatě nemění. Někteří členové jsou na rodinný poklad hrdí a jsou rádi, že mohou moudra svých předchůdců aplikovat i ve výchově svých dětí.¹⁸

Psychologové zastávají názor, že morální normy a hodnoty jsou naučené. Děti si je nejprve osvojují od svých rodičů, později od spolužáků, sdělovacích prostředků a celkově od společnosti. Freud tvrdí, že u dítěte vznikají morální postoje a hodnoty vlivem superega. Superego můžeme chápat jako zvnitřnění morálních norem prostřednictvím rodičovské výchovy. Dítě si tyto hodnoty přebírá automaticky a tím pádem se stávají součástí života dítěte, později i dospělého člověka. Podle Kohlberga existují určitá stádia morálního vývoje.

- Prekonvenční morálka – věk přibližně od 2 do 7 let
 - Zaměření na trest a poslušnost – děti nemají opravdový smysl pro morálku, ale jejich chování může být tvarováno zpevňováním
 - Individualistická účelovost a výměna – správný čin je takový, který se dítěti vyplatí. Dítě je schopno vyhovovat potřebám druhých, ale pouze tehdy, pokud je pro ně výsledek příznivý
- Konvenční morálka – věk od 7 do 11 let
 - Vzájemné interpersonální požadavky, vztahy a konformita – děti se snaží plnit požadavky starších lidí
 - Společenské uspořádání a svědomí – morální zásady se dále zobecňují a děti se jimi řídí, nejen z důvodu osobního zisku, ale i proto, že si vytvářejí smysl pro povinnost vůči autoritě
- Postkonvenční morálka – věk od 12 let a výše
 - Společenská úmluva (užitečnost a práva jednotlivce) – dítě má již ukotven smysl pro povinnost a spravedlnost
 - Univerzální etické zásady - morální zásady jsou spojeny do soudržné a uspořádané filosofie¹⁹

¹⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. s. 102. ISBN 978-80-262-0522-7.

¹⁹ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. s. 232-234. ISBN 80-7178-063-4.

Každý jsme odlišný, a proto každý postupuje jiným tempem ve stádiích morálního vývoje. Někteří nemusí ani dosáhnout na poslední fázi vývoje. Proto se každý chová jiným způsobem a má jiné způsoby chování a přemýšlení.

Ohledně přenosu naučených vzorců chování z jedné generace na druhou, můžeme fakt podložit kognitivně behaviorální teorií. Ta se zaměřuje na otázku, co a jakým způsobem ovlivňuje lidské chování. Mezi zastánce této teorie můžeme řadit americké psychology B. F. Skinnera, J. B. Watsona či E. L. Thorndika. Základním principem kognitivně behaviorální teorie je fakt, že člověk získává poznatky o světě až v procesu socializace v interakci s vnějším prostředím. Všechny naše vědomosti, způsoby chování jsou tedy naučené.²⁰ I já jsem zastáncem této teorie. Domnívám se, že sociálním učením, nápodobou si lidé osvojují základní principy, podle kterých se posléze chovají. Proto není ojedinělý fakt, že se lidé chovají do jisté míry stejně, jako se chovají jejich rodiče či blízké osoby, které je vychovávali.

Co se týče rozdělení rodin, můžeme je dělit na rodiny tradiční a rodiny, jež tradiční nejsou (rodiny rozvedená, bez dětí,...). Tradiční rodina má několik atributů, který mi vyznačuje. Tradiční rodina je charakterizována stabilní manželskou dvojicí a jejich biologickými dětmi, které jsou zplozeny až v manželství. Otec se dá pokládat za hlavního živitele rodiny, má v rodině největší moc a všichni ho respektují, jak děti, tak jeho manželka. Dá se pokládat i za ochránce celé rodiny. Co se týče ekonomického přínosu ženy do rodiny, tak je menší spíše minimální. Hlavní povinností ženy je péče o děti, manžela, rodinu,...²¹

Dá se říci, že v současné době dochází ke krizi tradiční rodiny. Pokud se podíváme do statistik, může zjistit, že rozvodovost se rok od roku zvyšuje. V minulosti byl rozvod nepřijatelný, a pokud k němu již došlo, pro ženy představoval ztrátu dětí a společenské opovrhování. Český statistický ústav udává, že se dnes rozvádí každé druhé manželství. Současným trendem jsou i ženy, které mají děti mimo manželství. Většina matek těchto dětí má nižší vzdělání a mimo jiné také nízký věk. Tyto dívky byly dříve odsuzovány, negativně hodnoceny celou společností. Jejich sociální stigma se postupně zmenšuje. Dnes je běžné, že ženy vychovávají své děti sami.²²

Za velkou změnu můžeme také brát společenské postavení ženy. Ženy se dostaly na pracovní trh, který jim byl v minulosti zapovězen. Tím se staly samostatnější a méně závislé

²⁰ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. s. 17. ISBN 978-80-262-0366-7.

²¹ GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). s. 92. ISBN 978-80-247-2390-7.

²² SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 170 – 171. ISBN 978-80-7367-250-8.

na manželích. Vzdělanost mužů a žen se téměř vyrovnala. Ženy mají možnost se dostat na prestižní pracovní místa. I když se domnívám, že ženy jsou neustále v tomto směru diskriminovány. Častěji se můžeme setkat ve vedoucí manažerské pozici s mužem nežli s ženou. Jak bylo uvedeno výše, výchova dětí byla především doménou žen. Díky rovnoprávnosti mužů i žen se mají muži příležitost podílet se na výchově dětí stejně jako ženy. Ačkoliv si myslím, že jsou právě ženy těmi, kdo se podílí na výchově dětí větší mírou. Nesmím opomenout ty muže, kteří mají velký zájem o výchovu a jsou například na rodičovské dovolené. Dalším faktorem, kdy muž zůstává na rodičovské dovolené je ekonomické hledisko. Žena má lukrativnější povolání či nechce přerušit svou kariéru, a tak s potomkem zůstává doma muž.²³

Velký propad můžeme pozorovat v porodnosti. Z hlediska úrovně plodnosti se Česká republika řadí mezi země s nejnižšími hodnotami pod hranicí reprodukce. Přibývá mladých lidí, kteří volí jinou cestu než výchovu dětí. Jedním z možných důvodů může být snížená plodnost jednoho z partnerů a přírodní reprodukční funkce musí být nahrazena asistovanou reprodukcí.²⁴ Domnívám se, že současným trendem je upřednostňování domácího mazlíčka před výchovou vlastních potomků. Usuzuji, že páry si pořizují čtyřnohé mazlíčky především z toho důvodu, že se necítí, nemají dostatečnou jistotu a vzájemnou podporu při možné výchově dětí. Koupě pejska by se dala nazvat „výchova na zkoušku“. Při výcviku psa si mohou nacvičit potenciální výchovu dítěte, ačkoli je to nešťastná varianta, protože výchova psa a dítěte se nedá porovnat. Mnohdy se stává, že rodiny se skládají z partnerů, psa a později i dítěte či dětí.

1.4 Styly výchovy

Styly rodičovské výchovy neboli způsoby výchovy v rodině slouží jako koncept porozumění edukačnímu působení rodičů na dítě. Máme několik pojetí a možných stylů výchovy, kterých se rodiče mohou při výchově opírat. Rodič může jednotlivé styly mezi sebou kombinovat a prolínat s jinými. Nejedná se o záměrný proces, ale spíše o podvědomé chování rodiče k dítěti.

Longitudinální výzkum Johna a Elizabeth Newsonových, který probíhal v letech 1963 až 1976, ukazuje, že rozdíly ve stylu péče o dítě jsou výrazně spjaty také s třídními rozdíly. Výzkum potvrdil, že tehdejší matky z dělnických tříd na své děti častěji křičely nebo jim

²³ GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). s. 92. ISBN 978-80-247-2390-7.

²⁴ GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). s. 109. ISBN 978-80-247-2798-1.

hrozily autoritativní postavou, v rodinách se však jen málo hrozeb uskutečnilo. Otcové byli v těchto rodinách častěji považováni za přísnější než matky. Z pohledu genderu docházelo u chlapců k přísnějšímu trestání než u dívek. U nejnižší třídy bylo zjištěno, že otec má nejmenší podíl na výchově a péči o děti. Ve středostavovských rodinách se naopak otec podílel na uspávání dětí – četl jim pohádky.²⁵

1.4.1 Lewinova typologie

Známostou typologií, jež vymezuje styly výchovy je typologie Lewina, který ji rozdělil do 4 kategorií. Jedná se o autokratický, liberální a integrační (demokratický) styl výchovy.

- **Autokratický styl výchovy** - je charakteristický vyžadováním úcty k autoritě. V tomto stylu výchovy jsou hojně využívány příkazy a zákazy. Rodič má pouze malé pochopení pro potřeby a přání dítěte. Dítě je řízeno rodičem, a tudíž nemá prostor pro vlastní možnost rozhodování.
- **Liberální styl výchovy** – v tomto stylu výchovy není téměř patrná známka vedení dětí ze strany rodičů. Děti mají naprostou volnost a nejsou jim dávány žádné mantinely a nejsou na ně kladeny žádné požadavky.
- **Integrační styl výchovy** – bývá často považován za nejpřijatelnější styl výchovy. Ve své podstatě se jedná o kombinaci dvou výše zmíněných přístupů k výchově dětí. Děti jsou do jisté míry vedeny, ale je jim dán prostor pro vlastní rozhodování a diskutování o daných věcech.²⁶

1.4.2 Model čtyř stylů výchovy

Rodiče nějakým výchovným způsobem působí na svoje děti. Na druhou stranu i děti působí na svoje rodiče tím způsobem, že reagují na podněty, které jim rodiče dávají. Podle tohoto tvrzení jistě „akce a reakce“ můžeme rozdělit výchovu a její důsledek do čtyř rodičovských stylů výchovy.

²⁵ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). s 102-103. ISBN 80-86429-58-X.

²⁶ HELLER, Daniel, Jana PROCHÁZKOVÁ a Irena SOBOTKOVÁ (eds.). *Psychologické dny 2004: "Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování"* : sborník z konference *Psychologické dny Olomouc 2004*. Praha: Českomoravská psychologická společnost, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, suppl. 35. ISBN 80-244-1059-1.

Tabulka 2: Rodičovské styly výchovy a jejich důsledky²⁷

Rodičovský styl		Chování dítěte
<p>Vyžaduje od dětí, aby se chovaly rozumně, společensky na úrovni odpovídají jejich věku a schopnostem. Vřelý, pečující, vyptává se na názory a city dítěte. Rodičovská rozhodnutí bývají dětem zdůvodněna.</p>	<p>Autoritativní</p>	<p>Nezávislé, sebeprosazující, kamarádké vůči vrstevníkům, spolupracující vůči rodičům, spokojené, usilují o co nejlepší výkon, úspěšné.</p>
<p>Prosazuje moc a ovládání bez vřelosti a bez oboustranné komunikace. Stanoví absolutní nároky. Vyžaduje poslušnost, úctu k autoritě a tradici a tvrdou práci.</p>	<p>Autoritářský</p>	<p>Sklon k sociální izolaci. Postrádá spontaneitu. Dívky bývají závislé, bez snahy o dobrý výkon. Chlapci mívají sklon k agresivitě vůči vrstevníkům.</p>
<p>Od dětí žádá málo. Přijímající, reagující a orientovaný na děti.</p>	<p>Showívavý</p>	<p>S převládajícím pozitivním a živým citovým laděním, avšak nezralé, neovládá své impulsy, postrádá přiměřenou společenskou odpovědnost a nedokáže spoléhat na sebe. Sklon k agresivitě.</p>
<p>Příliš zaměstnaný svými činnostmi, nezúčastněný na životě dětí, bez zájmu o to, čím se zabývají. Vyhýbají se oboustranné komunikaci a málo si všímá názorů nebo citů dítěte.</p>	<p>Zanedbávající</p>	<p>Se sklonem k náladovosti a nedostatkem soustředění. Rozmařilé, neovládá své city a impulsy. Nestojí o školní výuku. Často chodí za školu a mívá sklon k požívání drog.</p>

²⁷ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. s. 24. ISBN 80-7178-063-4.

1.4.3 Model devíti polí

Tento model zvažuje vzájemné působení emočního vztahu a výchovného řízení rodičů pomocí dvou protikladných komponent v dimenzi emočního vztahu a dimenzi výchovného řízení. První dimenzi emočního vztahu tvoří kladná a záporná komponenta. Kladná komponenta je spojena s kladným emočním vztahem, kde rodiče dítě oceňují, prožívají s ním radost, akceptují ho, ... Může se projevit i střední emoční vztah, ve kterém jsou vyrovnány kladné a záporné složky. Popřípadě je možno, aby se ukázal záporný emoční vztah. Při tomto projevu dítě necítí žádnou emoční podporu ze strany rodičů.

Dimenze výchovného řízení je spjata požadavky a volností. Každá výchovná situace předpokládá, že jsou na dítě kladeny určité nároky a požadavky. Zároveň rodiče kontrolují, jak děti danou situaci zvládly. Míra a rozsah požadavků, stupeň kontroly a volnosti dítěte pak vytvářejí základní formy výchovného řízení v rodině. Může se jednat o silné řízení, kde je velké množství úkolů a požadavků, které jsou důsledně kontrolovány. Může nastat střední řízení, které je charakterizováno přiměřenou mírou nároků a taktéž přiměřenou kontrolou. Slabé řízení je typické minimem požadavků bez důsledné kontroly. Jako čtvrtá varianta může nastat rozporné řízení, které zahrnuje velké množství požadavků bez kontroly.²⁸

Tabulka 3: Model devíti polí způsobu výchovy²⁹

Emoční vztah	Řízení			
	<i>Silné</i>	<i>Střední</i>	<i>Slabé</i>	<i>Rozporné</i>
<i>Záporný</i>	Výchova autokratická, tradiční, patriarchální		Liberální výchova s nezájmem o dítě	Pesimální forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem
<i>Záporně-kladný</i>	Výchova emočně rozporná, jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo je s ním dítě v koalici			
<i>Kladný</i>	Výchova přísná a přítom	Optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením	Laskavá výchova bez požadavků a hranic	Rozporné řízení relativně vyvážené kladným emočním vztahem
<i>Extrémně kladný</i>	laskavá		Kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem	

²⁸ GILLERNOVÁ, Ilona. Společné činnosti rodičů a dětí a styly rodičovské výchovy. *Československá psychologie*. Praha: Psychologický ústav AV ČR, 2009, 62(4), 53. ISSN 0009-062X.

²⁹ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 306. ISBN 978-80-7367-273-7.

Můžeme se zamyslet nad tím, zda výchovné přístupy, které využívají rodiče při výchově svých dětí, plně odpovídají skutečnosti. Někteří rodiče tvrdí, že jsou na svoje děti přísní. Může to být pravda, ale ve své přísnosti jsou ke svým dětem ještě vstřícní, podporující a láskyplní. Na druhou stranu jsou tací rodiče, kteří nechávají svým dětem svobodu a tím pádem podporují jejich samostatnost, tvořivost a odpovědnost sám za sebe. Skutečnost může být taková, že se svým dětem vůbec nevěnují, a tudíž jim nechávají takovou volnost.

Často také může dojít k záměně termínů a pojmenování daného problému. Rodiče si mohou plést přísnost a důslednost. Tyto pojmy se od sebe do značné míry liší. Rodiče, kteří se snaží, aby jejich dítě dokončovalo započaté věci, aby plnilo předem stanovená pravidla rodiny, nejsou přísní, ale naopak důslední.

Rodičovský styl výchovy obvykle nebývá po celou dobu stejný, v průběhu výchovy dítěte se mění. Mění se jak s věkem dítěte, ale také s věkem rodičů. Je nepatřičné, abychom na dítě v 5 letech působili stejnými výchovnými postupy, jako na člověka v pubescenci. Totéž platí i o věku rodičů, kdy rodiče sbírají zkušenosti a mění se jejich postoj k věcem.³⁰

1.5 Sociální postavení rodiny

Postavení jednotlivých členů domácnosti ve společnosti do jisté míry předurčuje i samotné postavení celé rodiny. Můžeme si položit otázku, na čem všem nám sociální postavení závisí. Bezesporu se bude jednat o vzdělanostní úroveň jednotlivých členů. K tomu se může pojit profese, kterou vykonávají, v návaznosti na finanční ohodnocení vykonávané práce. Mezi dalšími charakteristikami, podle kterých společnost hodnotí, můžeme řadit počet dětí v rodině, lokalita bydlení, velikost bytu či domu a mnohé další ukazatelé.

Jak Matoušek a Pazlarová uvádějí, pro člověka žijícího v dnešní západní společnosti, který není zajištěn majetkem získaným předky, je zaměstnání nejen zdrojem obživy, ale i vlastní totožnosti. Tudíž být bez zaměstnání může pro člověka představovat jakési stigma. Situace na trhu práce je proměnlivá a lidé s nízkým, základním vzděláním mají omezené možnosti. Často lidé bez kvalifikace pracují „na černo“, jsou hlášeni na úřadu práce, pobírají podporu v nezaměstnanosti a zároveň finanční obnos z nelegální práce. Neplatí si zdravotní pojištění a vzniká jim u pojišťovny dluh, který nesplácí. Díky této situaci se dostanou do dluhové pastí. Jsou však lidé, kteří nezaměstnanost zažívají po mnoho generací a tento stav je

³⁰ Celé in: MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let*. Praha: Portál, 2011. s. 61-62. ISBN 978-80-7367-857-9.

pro ně normální. Žijí se svými rodinami z dávek státní sociální podpory. Neohlíží se, jak je okolí vnímá a posuzuje. Důležitým předpokladem pro uspokojivé pracovní uplatnění je vzdělání. Pokud děti u svých rodičů nevidí žádnou snahu o nalezení vhodného zaměstnání, tak ani oni nemusí mít snahu vzdělávat se a je velmi obtížné je motivovat.³¹

Otázka bydlení zaujímá důležité postavení v životě člověka. Mít obydlí je jedna ze základních lidských potřeb. Tudíž kvalita bydlení je důležitým aspektem kvality života. Pro mladé rodiny s nízkými a středními příjmy je také více než pro ostatní skupiny společnosti důležitý segment nájemního bydlení, který je často jejich prvním samostatným bydlením. Celkově vykazuje bydlení mladých rodin s nízkými a středními příjmy a bydlení rodin s nezaopatřenými dětmi nižší kvalitu než u ostatních skupin obyvatelstva. Rodiny s mnoha problémy mají v kvalitě bydlení značné deficity. Často tyto rodiny bydlí v nevyhovujících podmínkách ubytoven eventuálně ve vyloučených lokalitách, které jsou spojovány s negativním názorem okolní společnosti.³²

Otázka finančních příjmů také předurčuje sociální postavení rodiny. V roce 2002 převyšoval čistý peněžní příjem na osobu za rok v domácnostech zaměstnanců 96 tisíc korun. Bezdětné domácnosti přitom disponovaly mnohem vyššími příjmy (kolem 138 tisíc korun). To je dáno tím, že bezdětné rodiny nemusí vynakládat tolik výdajů spojených s výchovou dětí. Složení domácnosti se odráží především ve struktuře jejich sociálních příjmů. Důležitou roli také hraje kolik osob je v rodině výdělečně činných. Je rozdíl, pokud v rodině jsou dvě ekonomicky aktivní osoby s dvěma dětmi nebo jedna ekonomicky aktivní osoba se třemi dětmi. Ačkoli obě rodiny tvoří čtyři členové, životní úroveň může být naprosto odlišná. Sociálně-ekonomická situace rodin s dětmi s minimálními příjmy je ve srovnání s rodinami zaměstnanců s dětmi značně rozdílná. Zdrojem sociálních příjmů nízkopříjmových rodin jsou dávky státní sociální podpory. Jejich důležitost dále roste s počtem dětí.³³

³¹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2014. s. 49-52. ISBN 978-80-262-0697-2.

³² Národní zpráva o rodině 2004. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/898>

³³ Tamtéž

2 Trestání dětí

Ohledně tělesných trestů na dětech byla prováděna celá řada výzkumů. Jako příklad mohou zmínit epidemiologické studie z roku 1994 a 2003, jež se zaměřovaly na tělesné tresty v rodinách. Cílem bylo zjistit, jak se vyvíjí situace ohledně četnosti a formy trestů využívaných v českých rodinách. Co se týče stylu výchovy tak v roce 1994 převažovala výchova s přibližně stejným zastoupením odměn a trestů. V roce 2003 byla situace jiná, převládala pozitivní výchova s převahou odměn. Pokud se podíváme na problematiku tělesných trestů, které autorka výzkumu označila za tělesné (facka, výprask, kopanec a silná rána či úder), tak se má situace následovně. V roce 1994 takto nebylo potrestáno 10 % dětí. V roce 2003 těmito tresty již nepotrestali dotazovaní 14 % dětí. Z tohoto vyplývá, že rodiče mají tendenci trestat své děti jinými způsoby než tělesnými tresty.³⁴

V roce 2008 prováděla stejně zaměřený výzkum agentura Inres – Sones. Ta zkoumala názor občanů České republiky na tělesné tresty dětí. Její výsledky dokládají, že jsou lidé tolerantní k užívání tělesných trestů. Každý druhý dotazovaný souhlasí s tím, že tělesný trest není výchovný, ale v některých situacích je nejlepším řešením.³⁵ V dalších letech bylo provedeno několik dalších studií. Nejzajímavější je z roku 2012 od společnosti MEDIAN, s.r.o. a o rok později od společnosti MEDIARESEARCH, a.s..

MEDIAN, s.r.o.³⁶ působí jako výzkumná agentura v oblasti výzkumu trhu, médií a veřejného mínění. Agentura použila metodu dotazování prostřednictvím osobního dotazování v domácnostech. Výzkumu této společnosti se účastnilo 522 respondentů ve věku od 12 do 79 let. Na rozdíl od společnosti MEDIARESEARCH, a.s.³⁷, která se dotazovala na danou problematiku prostřednictvím internetového dotazníku. Výsledkem bylo 1 171 odpovědí respondentů starších 15-ti let.

Výzkum společnosti MEDIAN, s.r.o. podle svých výsledků tvrdí, že pohlaví nerozhoduje o trestání dětí. Z tohoto tvrzení vyplývá, že ženy a muži využívají trestů zhruba ve stejné míře. Naopak výzkum druhé z uvedených společností naopak říká, že přestože s tresty bývají v očích veřejnosti častěji spojováni muži – otcové, výsledky výzkumu naznačují, že trestů při výchově svých dětí častěji využívají právě ženy – matky. Vysvětlením, které se nabízí, může být fakt, že matky tráví s dětmi více času než otcové a podílejí se více na

³⁴ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). s. 58-64. ISBN 80-247-0814-0.

³⁵ Názory občanů na tělesné tresty dětí. <http://stopnasilinadetch.cz/> [online]. 2008, č. 1, s. 1 [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: http://stopnasilinadetch.cz/pdf/nazory_obcanu_na_telesne_tresty.pdf

³⁶ MEDIAN, s.r.o. *Trestání dětí* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://simar.cz/clanky/trestani-deti.html>

³⁷ MEDIARESEARCH, a.s. *Fyzické tresty, výzkum PR* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://ilom.cz/wp-content/uploads/2009/06/LOM_fyzick%C3%A9-tresty_v%C3%BDzkum-PR.pdf

každodenní běžné péči. S tímto tvrzením bych souhlasila i já. Sice byl výzkum prováděn před 4 lety, ale domnívám se, že i v současnosti jsou ženy ve větším míře zastoupeny v roli vychovatele dětí. Můžeme si klást otázku, zda tento trend bude stejný třeba za 20 let a tím pádem se změní i používání trestů z genderového hlediska, když uvažujeme o tom, že se podle současných trendů chtějí muži do výchovy dětí stále více zapojovat.

Oba dva výzkumy se shodují na využívání především nefyzických trestů. Rodiče raději preferují vynadání, poslání na hanbu či zákaz oblíbené činnosti. Avšak i občasné využití fyzického trestu využije 12 % respektive 10 % rodičů. Je dobré zkonstatovat, že v dnešní době deklaruje využívání fyzických trestů nebo jejich případné použití podstatně méně respondentů, než kolik jich bylo v dětství vystaveno fyzickým trestům ze strany svých rodičů. Avšak fyzické trestání ze strany rodičů v dětství vede k benevolentnějšímu přístupu k fyzickým trestům a také vyššímu využívání fyzických trestů u vlastních dětí. Respondenti, kteří deklarovali častější vystavení fyzickým trestům ze strany svých rodičů, inklinují k tomu trestat své děti častěji než respondenti, kteří v dětství téměř trestání nebyli.

Zde uvádím shrnující závěry provedených výzkumů, na kterých lze dokázat, že tělesné tresty jsou neefektivní výchovnou strategií, které mohou mít dlouhodobé negativní důsledky na dítě.

- Děti, které jsou tělesně trestány, mají častěji sociálně-patologické chování.
- Tělesné trestání dětí vede v dospělosti k depresi a násilí.
- Tělesný trest zvyšuje pravděpodobnost, že se děti budou chtít svým rodičům pomstít.
- Tělesný trest ničí opravdovost vztahu mezi rodičem a dítětem a může odstartovat delikventní chování dítěte.
- Děti, které jsou pravidelně tělesně trestány, častěji šikánují své spolužáky.
- Tělesné tresty snižuje kognitivní vývoj dítěte – děti mají chudší sociální vazby např. s vrstevníky³⁸

Můžeme si položit otázku, co to je trest a jak trest můžeme chápat. Definovat trest je velmi složitá záležitost, protože trest může každý z nás chápat naprosto odlišně. To, co někdo považuje za trest, může pro druhého znamenat pochvala. Každý jsme odlišný, a tudíž je problematika trestů a trestání poměrně složitá. **Z psychologického hlediska je trest to, co**

³⁸ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). s. 86. ISBN 80-247-0814-0.

dítě jako trest prožívá. Mnohdy se jedná o nepříjemné, tísnivé, zahanbující pocity, kterých se chce dítě co nejdříve zbavit. Každý, kdo vychovává, ať se jedná o výchovu svých dětí, nebo dětí svěřených si musí přiznat, že trestá podle okamžitého naladění. V onen moment, kdy se dítě proviní, je velmi složité udržet chladnou hlavu a nerozhodovat, netrestat podle okamžitého naladění. Neměli bychom se unáhlovat v jednání s dítětem. Důležité je také upozornit na to, že ve výchovných metodách se odráží naše zkušenosti z dětství. Pomatujeme si, co na nás platilo, čím nás rodiče trestali. Mohou nastat dvě odlišné situace. Buď se zapřísáhneme, že takovéto výchovné postupy nebudeme aplikovat při výchově svých dětí, nebo budeme s přesností kopírovat postupy ve výchově, podle toho, jak na nás výchovně působili naše rodiče. Z tohoto tvrzení může vést opodstatnění, že chování dětí pochopíme až tehdy, když porozumíme dětství jejich rodičů.³⁹

Tresty jsou také odvislé od věku dítěte. Trestem pro malé dítě může být odepření sladkosti, zákaz sledování TV, DVD nebo večerníčku, popř. zabavení oblíbené hračky. Psychický trest ve formě odmítnutí nebo slovního zavrnutí dítěte (běž pryč, neposloucháš, maminka tě už nemá ráda), je nepříjemný. Dítě poté tento druh trestu chápe jako odepření pocitu lásky. Dítě v mladším školním věku potřebuje ochranu. Proto možná ztráta pocitu lásky na dítě působí ohrožujícím způsobem. U malých dětí se také máme snažit vyhnout ironii, dítě ji nepochopí a vezme ji doslova.⁴⁰

U starších dětí se nabízejí jiné formy trestů, jako například zákaz televize, počítače, snížení kapesného, odepření zážitku, na který se dítě těšilo (výlet, kino apod.), domluva, rozebrání provinění, odpracování nebo oprava vzniklé škody (např. při rozbití sousedova okna, zašpinění koupelny, rozbití hračky).⁴¹

2.1 Historie trestání

Pokud se ohlídneme do minulosti za dřívějšími způsoby trestání, zjistíme, že i v Řecku, Římě, Egyptě či Izraeli chtěli tresty udržet morálku a disciplínu. Způsoby trestání se v jednotlivých zemích lišily, ať již z pohledu kulturního nebo náboženského přesvědčení. Avšak podstata trestu se neměnila. Sparta byla považována za velmi krutý stát, kde se velmi

³⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2012. s. 29-46. ISBN 978-80-262-0133-5.

⁴⁰ PREKOPOVÁ, Jiřina. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010. Rádci pro rodiče a vychovatele. s. 72. ISBN 978-80-7367-766-4.

⁴¹ ŘEHOŘOVÁ, Kateřina. Moderní tresty pro zlobivé děti. *Mineralfit.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-11-19]. ISSN 1801-867X. Dostupné z: <http://www.mineralfit.cz/clanek/moderni-tresty-pro-zlobive-deti>

kruté tělesné tresty používaly k výchově vojáků, k jejich poslušnosti a loajalitě. Už v této době se mnoho myslitelů zamýšlelo nad podstatou trestu a nad jejich neblahým vlivem na člověka. Již v 11. století sv. Anselm vystoupil na veřejnosti s tezí, že kruté zacházení s dětmi je nepřijatelné. Od 15. století vlivem renesance a humanismu se začala společnost zabývat postavením dítěte ve společnosti ve spojitosti s tělesnými tresty.⁴²

Za velký přínos nejen do české společnosti můžeme považovat díla Jana Ámose Komenského, který zdůrazňuje správnou výchovu dítěte už od prvních roků jeho života. Sám Komenský nebyl odpůrcem tělesných trestů žáků. Zdůrazňoval, že se nemají uplatňovat při neznalosti učiva, nýbrž je možné je využít při nemravnosti či závisti.⁴³ Zásadní krok v pohledu na výchovu dětí spatřuji v dílech francouzského filozofa a osvícence Jeana Jacquesa Rousseaua. Ten ve svém díle „Emil čili o výchově“ zamítá všechno, co by mohlo narušit svobodný vývoj dítěte. Přirozená výchova by měla probíhat v souladu s věkovými zvláštnostmi dítěte. Odsuzuje jakoukoli krutou kázeň, která se uplatňovala v Řecku a Římě a nepřijatelné jsou pro něj i jakékoli podoby tělesných trestů.⁴⁴

Stále však podle Lenderové a Rýdla přetrvávala priorita, aby se z dítěte vychovala silná a odolná bytost proti nástrahám okolního světa. Hlavní slovo v rodině měl muž, tedy otec dětí. Často se stávalo, že otec nebyl přirozenou autoritou, ale spíše osoba, ze které měly děti strach. Přísnost a důsledná kázeň byla symbolem dřívější výchovy. Respekt k otci přetrval dlouho do 20. století. Trestání dětí (výjimkou nebyly tělesné tresty) měl v pravomoci tedy především otec. U našich předků platilo, že i přes harmonické vztahy v rodině je tělesný trest blahodárným prostředkem, který zaručuje budoucí mravní bezúhonnost dítěte. Děti byly trestány bitím, taháním za vlasy, zavíráním do komor, klečením v koutě, atd. Vedle fyzických trestů se děti často strašily nadpřirozenými bytostmi – Polednicí, Klekánicí.⁴⁵

Po dlouhou dobu se stát do výchovy dětí nevměšoval, vše nechával v tvrdých rukách otců, kteří trestali děti častěji a hlavně přísněji než matky. Podle zákonů 19. století měl otec nad dítětem moc až do 24 let dítěte. Otec mohl dítě přiměřeně potrestat, a pokud uteklo, otec mohl rozhodnout o jeho osudu, jeho budoucnosti. Veřejná moc, úřady počítaly především

⁴² LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. str. 5. ISBN 80-86991-75-X.

⁴³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Velká didaktika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, 1954. Knižnica pedagogických klasikov, sv. 7.

⁴⁴ KOŠAN, Petr. *Jean Jacques Rousseau a jeho pedagogický odkaz* [online]. České Budějovice, 2011. [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <https://wstag.jcu.cz/StagPortletsJSR168/KvalifPraceDownloadServlet?typ=1&adip-idno=22189>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce ThDr. Rudolf Svoboda.

⁴⁵ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. V Praze: Paseka, 2006. Fénix (Paseka). s. 146-151. ISBN 80-7185-647-9.

s určitou patologií v rodinách, jež se ocitají na kraji společnosti. Zanedbávání, lhostejnost, alkoholismus se vyskytovaly především v dolních vrstvách společnosti. Přiměřený tělesný trest byl brán jako blahodárný. Pouze takový trest, který dítěti přivodil smrt, byl brán jako trestný čin.⁴⁶ Avšak tresty v rodině byly stále akceptované.

Teprve 20. století můžeme nazvat „stoletím dítěte“. Především po druhé světové válce se o postavení dětí a jejich ochranu začala společnost více zajímat. V roce 1959 byla přijata Deklarace práv dítěte a později roku 1989 Úmluva o právech dětí.

Deklarace práv dítěte (1959)

- *Zásada 9: Dítě má být chráněno před všemi formami nedbalosti, krutosti a vykořisťování. Nesmí být předmětem obchodu v žádné podobě.*⁴⁷

• Úmluva o právech dítěte (1989)

- *Článek 19: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli osob starajících se o dítě.*⁴⁸

Další dokumenty, které se pojí s ochranou dětských práv, jsou následující:

• Listina základních práv a svobod (1992)

- *Článek 7: Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.*⁴⁹
- *Článek 10: Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*⁵⁰

⁴⁶ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. V Praze: Paseka, 2006. Fénix (Paseka). s. 288-290. ISBN 80-7185-647-9.

⁴⁷ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2010 [cit. 2016-11-19]. *Rada vlády pro lidská práva*. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/rlp-uvod-17537>

⁴⁸ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů* [online]. Praha: SEVT, 1991, ročník 1991, částka 22, číslo 104. [cit. 2017-01-21] Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2434>

⁴⁹ ČESKÁ REPUBLIKA. *Listina základních práv a svobod* [online]. In: 1992, ročník 1992, částka 1, číslo 2. [cit. 2016-11-19]. Dostupné také z: <http://www.dcmat.cz/dokumenty/listina-zakladnich-prav-a-svobod.pdf>

⁵⁰ Tamtéž

- **Listina základních práv Evropské unie (2000)**
 - Článek 4: *Nikdo nesmí být mučen nebo podroben nelidskému či ponižujícímu trestu anebo zacházení*⁵¹

- **Občanský zákoník (2012)**
 - § 884 zmiňuje výchovné prostředky: *výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.*⁵²

2.2 Druhy trestů

Jedním z nejběžnějších trestů je odepření něčeho milého, něčeho, co má dítě rádo. Za velmi častý trest, který rodiče používají je domácí vězení. Tento trest je účinnější u extrovertních dětí, které upřednostňují kontakt s kamarády, než u introvertních dětí, které preferují jinou zábavu. Mnohdy je pro introvertní děti účinnější slovní trest, respektive vyhubování, pokárání. Tento typ trestu vyvolává v dítěti lítost. Dítě pochopí rozpory mezi svým chováním a normami, které porušilo. Často ukládaným trestem je práce za trest. Výchovný smysl tohoto trestu nabývá smysl tehdy, když je uložen jako náprava škody, kterou dítě udělalo.⁵³

Jelikož je mnoho druhů trestů, je dobré si je rozdělit do kategorií. Čáp je dělí na čtyři základní skupiny. Jedná se o:

- **Tělesné tresty** – za tělesný trest můžeme považovat jakýkoli trest, který dítěti způsobuje fyzickou bolest. Tělesný trest definoval Výbor OSN pro práva dítěte. „*Tělesný trest, je každý trest, ve kterém je použita fyzická síla s cílem způsobit bolest.*“ Tělesný trest je vždy považován za ponižování a nemá místo v domácnostech, ani ve škole.⁵⁴ Tělesný trest se stává běžným a situace může dospět až tak daleko, že bude téměř neviditelný. Mnoho rodičů si totiž nepřiznává, že by při výchově používalo trestů, natož tělesných trestů.

⁵¹ ČESKÁ REPUBLIKA. *LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE*. [online]. In.: 2010, ročník 2010, C 83/391. [cit. 2016-11-19]. Dostupné také z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:CS:PDF>

⁵² ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon občanský zákoník* [online]. In.: 2012, ročník 2012, částka 33, číslo 89 [cit. 2016-11-19]. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

⁵³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2012. s. 84-92. ISBN 978-80-262-0133-5.

⁵⁴ NAKER, Dipak a Deborah SEKITOLEKO. *Positive Discipline: Creating A good School Without Corporal Punishment*. Raising Voices, 2009. s. 8. ISBN 978-9970-893-10-2.

- **Psychické tresty** – projevy negativních emocí, záporný emoční vztah (rodič se zlobí, křičí, vyhrožuje, mračí se, nemluví s dítětem)
- **Potrestání zákazem oblíbené činnosti** – jak již název napovídá, jedná se o takový trest, kde rodiče dětem zakáží oblíbenou činnost, např. zákaz sledování TV, hraní her na PC a mnohé další
- **Donucení k neoblíbené činnosti** – pod tímto pojmem si můžeme představit např. umývání nádobí, odnášení odpadků z domácnosti, vysávání a mnohé jiné činnosti spojené s chodem domácnosti⁵⁵

Již jsme si zmínili definici tělesného trestu a jako příklad těchto trestů bych uvedla následující: pohlavek, zatřesení dítětem, kroucení ruky, bití rukou na zadek, plácnutí přes ruku a mnohé další. Nyní si můžeme položit otázku, na jakou část těla jsou tyto tresty směřovány. Lovosová uvádí, že nejčastějším místem jsou hýždě. Tato část je z velké části tvořená svalem, tudíž je rána bolestivá. Tato část těla bývá u dítěte skrytá pod oblečením, a proto se značně snižuje možnost odhalení. Druhým častým místem jsou záda a ramena. Zde hrozí riziko možného poškození ledvin a dalších orgánů. Hlava je rovněž nebezpečná volba, zvláště tváře, které díky vrstvě svaloviny jsou relativně bezpečné. Avšak i při „obyčejné“ face hrozí nebezpečí poškození sluchu, které se nemusí projevit ihned, ale až s určitým časovým odstupem.⁵⁶ Proto bych chtěla zmínit, že jestliže se již snížíme k tělesnému trestání, musíme si uvědomit, že můžeme dítěti způsobit nejen fyzickou bolest, ale také možné další následky.

Přestože jsou vydány mezinárodní dokumenty, které hájí zájmy dítěte, jsou v současné době při výchově dětí používány nejrůznější druhy trestů. Bití dětí je v každé kultuře přijímáno jinak. Domnívám se, že Češi jsou k nějaké té face poměrně tolerantní. Jakékoliv byt' zpočátku velmi nenápadné, fyzické trestání je přinejmenším diskutabilní a měli bychom zvažovat, zda ho skutečně využívat. Tělesné tresty mohou být výsledkem výchovné bezradnosti rodičů, kteří nemají v dané chvíli jiné vhodnější výchovné prostředky ve svém repertoáru. Mohou být velmi unavení a naplácáním na zadek si výchovu zjednodušují. Někteří rodiče fyzické tresty považují za normální, zvláště když sami byli v dětství bití. Fyzické tresty však může v dítěti vyvolat snadno pocit nespravedlnosti, ublížení, bezmoci a vzteku – spíše

⁵⁵ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 253. ISBN 978-80-7367-273-7.

⁵⁶ LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 8. ISBN 80-86991-75-X.

než uvědomění, že v něčem udělalo chybu, a motivaci ji napravit.⁵⁷ Blíže se zmíním o druzích trestů v následující kapitole.

2.3 Funkce trestů

Každý trest má určité funkce. Je patrné, že trest má jakýmsi způsobem napravit škodu. Jelikož dítě udělá něco, co není správné, musí pochopit důvod svého provinění. Pokud způsobí škodu na majetku, je nasnadě, že by tuto způsobenou škodu měl nějakým způsobem nahradit. Při ukládání trestu dítěti by rodiče měli jednat s rozvahou a neměli by se nechat strhnout momentálními stavem. Důležitou funkcí trestů je zabránit opakování špatného chování. Teorie je taková, že pokud dítě udělá něco nevhodného, dostane trest a principem učení špatnou zkušeností si podmíní skutečnost, že tímto způsobem se chovat nemůže. Musíme se uvědomit, že tento postup není účinný u každého. Proto by se rodiče měli vyvarovat toho, aby netrestali pomocí neúčinných trestů. Neméně důležitou funkcí trestu je zbavit viníka pocitu viny. Negativní věcí trestu je pocit viny, který by měl být co nejkratší, protože prožívání pocitu viny je trýznivé. Další důležitou věcí je to, aby rodič dítěti prohřešek neustále nepřipomínal a dítě nebylo traumatizováno.⁵⁸

2.4 Faktory ovlivňující užívání tělesných trestů

Je vhodné uvést si faktory, které se podílejí—na použití tělesného trestu. Jedná se o vychovatele (nejčastěji rodič dítěte), samotné dítě a okolní prostředí, které je obklopuje. Faktory existují v určité interakci:

- **Osobnost vychovatele** – nejčastějším vychovatelem je rodič dítěte, který trestá svoje děti především kvůli vlastním emočním problémům. Pro dítě je tato situace velmi nevypočitatelná - situaci nemůže kontrolovat, neboť původ napětí a agrese často leží mimo ně.

⁵⁷ VANÍČKOVÁ, Hana a SIRIUS. Bití dětí [Rizikové chování dospělého k dítěti]. In: *Šamcedětem.cz* [online]. Praha: Sírirus, 2011-, publikováno: 13. 4. 2012, aktualizováno: 2. 3. 2014 [cit. 2014-03-09]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-dítěti/bití-deti.shtml>.

⁵⁸ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). s. 34-35. ISBN 80-247-0814-0.

- **Osobnost dítěte** – často jsou děti trestány kvůli nenaplnění očekávání ze strany svých rodičů, kteří mohou klást nepřiměřené nároky. Můžeme charakterizovat několik skupin dětí, u kterých je vyšší riziko trestání
 - Děti, u nichž byl narušen proces attachmentu (připoutání) – jedná se o děti nechtěné. Děti, s kterými měla matka komplikované těhotenství či porod.
 - Děti vyžadující komplikovanou péči – předčasně narozené děti, děti plačtivé, děti s vrozenou vadou
 - Děti „odlišné“ – děti s postižením, děti se sníženou inteligencí
- **Vlivy vnějšího prostředí** – mezi ně můžeme zařadit politickou či ekonomickou situaci v zemi. Rizikovou rodinou se může stát neúplná rodina, rodina podnikatelů, rodiny s nezaměstnaným členem. Mezi obecné charakteristiky můžeme zařadit chudobu, nedostatečnou sociální podporu, nezaměstnanost, zdravotní problémy, ...⁵⁹

2.5 Jak zacházet s tresty

Lovosová zmiňuje, že nejzásadnější krok, který musí rodiče udělat je ten, že své dítě učí již od útlého věku rozpoznávat pravidla a pokud je neplní, tak i jejich negativní důsledky. Dítě se musí učit souvislostem mezi vinou a trestem. Pokud dítě udělá něco špatného, nějak poruší pravidla, musí vědět, že bude následovat nějaký trest. Zásadní chybou je používání pořád stejných trestů, protože při opakování určitých zkušeností, které tím dítě získá, se vtiskne do jeho mozku a stane se zvykem, běžnou věcí.⁶⁰

Jednou z možností, jak naučit dítě, že pokud něco udělá, bude něco následovat je mechanismus tzv. přirozených důsledků, který popisuje mimo jiné také Bromfield. Přirozené důsledky jsou poučné, protože dávají ve světě naprostý smysl a nejsou kárně vnuceny shora nebo v hněvu. Jsou přesným odrazem toho, jak život funguje. Protože rodiče tyto následky nijak náhodně nevybírají, nemá dítě žádného prostředníka, kterého by mohlo vinit. I kdyby tam žádný dospělý nebyl, dítě by postihly tytéž následky. Následek je jasně výsledkem toho, co dítě samo udělalo (nebo neudělalo). A důsledek je obvykle úměrný činu. Samozřejmě nemůžeme za každou cenu používat přirozené důsledky. Pokud dítěti hrozí újma na zdraví, musíme zasáhnout, aby nedošlo k tragédii. Ale obecně lze považovat přirozené důsledky jako dobrou formu, aby děti pochopily, že vše má následky a záleží na každém z nás, zda budou

⁵⁹ LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 9-10. ISBN 80-86991-75-X.

⁶⁰ PREKOPOVÁ, Jiřina. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010. Rádcí pro rodiče a vychovatele. s. 71-75. ISBN 978-80-7367-766-4.

následky pozitivní nebo negativní.⁶¹ „*Trest je přijatelný za předpokladu, že dítě z chování dospělého a z jeho emočního projevu chápe: odsouzení se týká mého konkrétního chování nebo činu, ne mé osoby. Nedošlo ke ztrátě sympatie, lásky, důvěry, pomoci dospělému ve vztahu k dítěti. Dospělý nepovažuje dítě za nenapravitelně špatné.*“⁶²

Jak říká Melgosa, zásadní věcí je rozhodnutí, zda své děti trestat či nikoli. Člověk by neměl zapomínat na základní principy. Sliby a výhrůžky by měly být používány opatrně a s mírou. V žádném případě by nemělo docházet k trestání dětí, aby jim byly odepřeny základní lidské potřeby. V těžkých a emočně vypjatých situacích by se všichni aktéři měli chovat trpělivě a uvážlivě, aby nedošlo k věcem, kterých bychom mohly později litovat. Každému se může stát, že řekne něco, co ho potom mrzí, ale slova už se nedají vrátit zpět. To platí i při kárání dětí. Nikdy by rodiče neměli používat slova, která by mohla ohrozit dětskou sebedůvěru.⁶³

Znamý český psycholog Mertin zcela odmítá tresty ve výchově. Argumentuje tím, že pokud používáme především fyzické trestání dětí, může u nich proběhnout špatná socializace, která v dospělosti může vést k deviantnímu chování. Ani liberální výchova rodičů není ideální způsob, jak výchovně působit na dítě. Pokud nejsou stanovena téměř žádná pravidla, dítě se domnívá, že je vše dovolené a vše může. Mertin předkládá jako jeden z možných způsobů výchovu formou pozitivních příkladů. Podle mého názoru není tento způsob výchovy špatný, pokud dítěti ukazujeme, jak se má správně chovat. Domnívám se, že pouhá výchova pomocí pozitivních příkladů nestačí. V některých případech je lepší využít jinou formu výchovných prostředků a nemyslím tím fyzické tresty. V dílech profesora Matějčka můžeme nalézt konstatování, že dobře potrestat dítě může jen ten, kdo ho má rád. K tomuto tématu se vyjádřila i Zuzana Baudyšová, ředitelka nadace Naše dítě. Podle ní by se děti neměly v žádném případě fyzicky trestat. Rodič by měl svým dětem dávat najevo svou lásku k nim. Jako možnou alternativou k trestání dětí Baudyšová předkládá trestání formou zákazů, jako například zákaz televize, omezení doby strávené u PC a jiné výpočetní techniky. V žádném případě by se neměly zakazovat pobyty v přírodě, zájmové či vzdělávací kroužky.⁶⁴

⁶¹ BROMFIELD, Richard. *Stop rozmazlování!*. Praha: Portál, 2014. s. 82-86. ISBN 978-80-262-0704-7.

⁶² ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 257. ISBN 978-80-7367-273-7.

⁶³ MELGOSA, Julián a Raul POSSE. *Umění výchovy dítěte*. Praha: Advent-Orion, 2003. Harmonický život. s. 109. ISBN 80-7172-613-3.

⁶⁴ KOUBOVÁ, Karolína a Patricie STROUHALOVÁ. Jak to vidíte?: Fyzické tresty, ano či ne? Patří do výchovy? Na naše otázky odpovídala Zuzana Baudyšová a dětský psycholog.... In: *Český rozhlas Dvojka* [online]. Praha, 2013 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2823668>

„*Rodiče by se měli snažit nahradit tresty účinnějšími výchovnými metodami.*“ Těmito slovy komentují trestání dětí manželé Kopřivovi, známí čeští psychologové. Kopřivovi se domnívají, že trestáním se děti učí, že ubližování je legální nástroj výchovy a řešení problémů mezi lidmi. Používat ho ovšem mohou jen ti, kdo mají moc. Základem celé výchovy je snaha naučit děti dělat určité činnosti proto, aby pochopily jejich smysl a potřebnost. Pokud se děti naučí takto dělat věci, poté nad nimi nemusí stát kontrola – rodiče.⁶⁵

Manželé Kopřivovi zmiňují, že tresty motivují, ale bohužel přes strach. Pokud mají děti strach z trestu, snaží se mu všemožně vyhnout, často tudíž dochází ke lhaní, vymýšlení a podvádění. Některé tresty mohou sloužit jako tzv. odpustky. Pokud dítě potrestáme, může mít pocit, že špatné chování je již odčiněno a již není důvod co napravovat. Z tohoto pouze vyplývá, že děti se naučí přijímat tresty, nikoliv dodržovat dohody. Často se může stát, že se dítě snaží potlačovat nepříjemné pocity spojené s trestem. Výsledkem je jenom tolerance k trestům, tresty jim přestanou vadit – zvyknou si na ně. Díky této toleranci dětem přijde násilí na normu, která je provází i v pozdějším dospělém životě. Jako návod na možnou výchovu dítěte bez trestů nám Kopřivovi nabízejí tzv. přirozené důsledky jednání. Tuto teorii již formulovat J. J. Rousseau a Kopřivovi na ni navazují. Děti by měli prožít přirozené, logické důvody svého jednání. Důležité je, aby se děti spolupodílely na hledání vhodného způsobu řešení.⁶⁶

Významná česká dětská psycholožka Jiřina Prekopová se domnívá, že dítě se má od doby, kdy porozumí prvním „ne“ naučit, že když se prohřeší proti předem stanoveným pravidlům, tak to má negativní důsledek. Avšak nepovažuje trestání dětí za adekvátní způsob, jak naučit dítě dodržovat pravidla. Důležitou věcí ve výchově je konfrontace. Jedná se o interakci „tváří v tvář“ kdy si zúčastněné strany sdělí pocity, které zažívají. Podstatné bývá odůvodnění, proč se rodičům nelíbí chování, kterého se jejich děti dopouštějí. Touto cestou děti mají větší šanci pochopit, proč se nemají chovat, tak jak se chovali.⁶⁷

Jak můžeme vidět z předchozích řádků, každý z odborníků se na problematiku výchovy dětí a především trestání dívá z trochu jiného pohledu. Je poměrně zajímavé, že se k této věci vyjadřují především psychologové a nikoli pedagogové. Přestože pedagogové svým působením ve školních zařízeních taktéž vychovávají děti. Ačkoli jsou tělesné tresty v českých školách zakázány, jiné formy trestů se běžně užívají. Proto i pedagog by se měl

⁶⁵ KOPŘIVA, Pavel a Tatjana KOPŘIVOVÁ. Fyzické tresty narušují sebepojetí dětí. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, s.r.o., 2008, 14(10). s. 50-52. ISSN 1212-9607.

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ PREKOPOVÁ, Jiřina. *I rodiče by měli dělat chyby*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. Rádcí pro rodiče a vychovatele. s. 72-73. ISBN 978-80-7367-766-4.

zamyslet nad účelem a způsobem trestání dětí. Užívání jakýchkoli druhů trestů je nevhodným prvkem ve výchově, ale i vývoji dítěte.

2.6 Pravidla trestání

Mnoho rodičů se čas od času dostane do situace, kde je nevyhnutelné dítě nějakým způsobem potrestat. Otázkou je, jakým způsobem trestat? Ať vybereme jakoukoli formu trestu, měli bychom se zamyslet nad samotnými důsledky trestu. Říčan nám poskytuje určitý návod, jak správně postupovat při trestání.⁶⁸

1. Trest musí být srozumitelný – dítě musí pochopit za co je trestáno, musí si uvědomit svoji vinu. Pokud dítěti nevysvětlíme proč je trestáno, ubližujeme mu, protože neví, čím se provinil.
2. Trestání má mít předem daná pravidla – dítěti musíme dát jasná pravidla, co smí a co nesmí. Důležité je také dodat, jaké tresty nastanou, pokud se nebude chovat podle stanovených pravidel.
3. Spravedlnost v očích dítěte – pokud rodiče ukládají nějaký trest například za nesplněný úkol, musí se předem ujistit, že dítě má schopnosti zadaný úkol splnit.
4. Přiměřená přísnost – často se stává, že rodiče trestají své děti nepřiměřeným způsobem, neadekvátně k provinění. Příliš silný trest může vést k naprostému útlumu dítěte, či k pravému opaku, ke vzdoru.
5. Správné načasování – pokud již užíváme nějakou formu trestu, měl by trest nastat hned po provinění. Jakýkoli odklad snižuje účinnost trestu. Dítě si již nemusí pomatovat, za co je vlastně trestáno.
6. Přesné vymezení trestu – trest musí být přesně vymezen. Dítě musí jasně vědět, co má za trest, co je mu odepřeno.
7. Respektovat individualitu dítěte – každé dítě je odlišné. Proto je důležité, aby rodiče znali své dítě a věděli, který trest je vhodné použít.
8. Dobře trestat může jen ten, kdo miluje – dítě musí vycítit (musí mu být zřejmé), že ho rodič trestá nerad.⁶⁹

⁶⁸ ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013. s. 33-36. ISBN 978-80-262-0343-8.

⁶⁹ Tamtéž

2.7 Rizika trestů ve výchově

Jakýkoli trest bývá rizikem. Neexistují žádné správné, přiměřené či nutné tresty. Ale na druhou stranu nemůžeme být lhostejní k nesprávnému chování jak již dětí, tak dospělých:

- Jedno velké riziko je to, že se mnoho lidí může domnívat, že mít moc je důležitější než chovat se správně. Přeci ten, kdo má převahu a moc nad druhým si může dovolit cokoliv.
- Trest může fungovat i jako odpuštění. Často je trestání předcházeno výhrůzkami, kdy rodič kárá dítě za nesprávné chování a pokud neuposlechne těmto napomenutím, až poté následuje samotný trest. Problém je v tom, že si dítě vyslechne výhrůžky a k samotnému trestu nedojde. Proto nevidí důvod, proč by své chování mělo měnit, když si stačí vyslechnout pokárání.⁷⁰
- Tělesný trest může vést k celoživotním psychickým újmám - depresím, zvýšené úzkosti, sebevražedným myšlenkám
- Děti ztrácejí veškerý zájem a vytváří si negativní postoje
- Tělesné tresty plodí krutost a násilí⁷¹

2.8 Proč rodiče používají tělesné tresty

- Přestože jsme si popsali rizika trestů ve výchově, v současnosti je mnoho rodičů, kteří používají při výchově trestů, mimo jiné také tělesných. V roce 2004 byl dokončen projekt nazvaný Retrospektivní studie fyzického a psychického týrání v dětství u dospělé populace ČR. Jeho hlavním cílem bylo zmapovat výskyt tělesného a psychického týrání v dětství u dospělé populace. V dotazníku byly zařazeny také otázky týkající se zkušenosti respondentů s tělesnými tresty. Fakt, že 83,1% dospělých odpovědělo, že ve svém dětství některou z forem tělesného trestání či týrání zažili, je alarmující. Z tohoto počtu 58,7% respondentů bylo sice tělesně trestáno, nikdy však tělesně týráno. Zbýlých 16,9% dotázaných uvedlo, že nebylo v dětství nikdy tělesně trestáno ani týráno.⁷² Z těchto dat můžeme vyvodit, že tělesné tresty jsou v rodinách

⁷⁰ KOPŘIVA, Pavel, Jana NOVÁČKOVÁ, Dobromila NEVOLOVÁ a Tatjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. 3. vydání. Bystřice pod Hostýnem: P. Kopřiva - Spirála, 2008. s. 122-126. ISBN 978-80-904030-0-0.

⁷¹ NAKER, Dipak a Deborah SEKITOLEKO. *Positive Discipline: Creating A good School Without Corporal Punishment*. Raising Voices, 2009. s. 11. ISBN 978-9970-893-10-2.

⁷² Výzkum Linky bezpečí. *Retrospektivní studie fyzického a psychického týrání v dětství u dospělé populace ČR* (realizovaný v letech 2001–2003) [online]. [cit. 2016-08-29].

hojně využívány. V následujících bodech si můžeme uvést, jednotlivá možná odůvodnění, proč rodiče využívají právě tělesné tresty:⁷³

- Někteří rodiče se domnívají, že pokud se jich jejich děti nebudou bát, nebudou respektovat starší osoby, nebudou respektovat hodnoty a principy společnosti. Tudíž rodiče záměrně vyvolávají v dětech pocit strachu v domnění, že tím formují dětské hodnotové systémy. „*Jak jinak se učí úcta ke starším?*“ Nelze však tento princip výchovy vnucovat všem. Pokud chceme, aby děti respektovaly hodnoty společnosti, musíme jim pomoci pochopit, jak principy společnosti fungují a na jakých základech jsou postaveny.
- Jiný náhled na výchovu je takový, že pokud dítě neucítí bolest, nebudeme ho tělesně trestat, tak se ničemu nenaučí. Stane se pouze líným člověkem bez jakýchkoli zájmů. „*Existuje tolik způsobů, jak potrestat dítě, ale co je důležité? Dítě musí zakusit bolest, aby si něco zapamatoval.*“ V současné době jsou již známá fakta, že pozitivní posilování je silnější motivátor, než bolest. Pokud dítě bude vědět, že nad ním nikdo nestojí s holí, bude mít větší šanci proniknout do problematiky dané věci a lépe ji pochopí.
- Mnozí tvrdí, že při výchově jejich rodiče také používaly tělesné tresty a nebylo to na škodu. V pozdější době se jim ukázalo, že rodič, který děti trestal, je vlastně miloval a staral se o ně. „*Otec mně celé dětství tělesně trestal, protože mu na mně záleželo.*“ Avšak z tohoto tvrzení vyplývá jediné. Děti se raději podvolí dospělému, protože stejně nemají jinou možnost. V dospělosti si mohou myslet, že trestání a zneužívání dětí je dobré, již to berou jako normu, kterou se naučili v dětství.
- Někteří dospělí říkají, že pohlavek je rychlý způsob, jak vyřešit konflikt a ukázat dítěti, že udělalo chybu. Rodiče v tom nevidí problém, když nezpůsobují fyzická zranění. „*Ano, dávám facku jednou za čas, je to rychlé.*“ Jak již bylo řečeno, nejde o to, co děláme, ale jaké to v dítěti vyvolává pocity. Dokonce i facka může dítě ponížit a urazit jeho fyzickou integritu. Často může mít emocionální újma dlouhodobější následky, než fyzické zranění.
- Poslední teze nám říká, že tělesný trest je dobré si ponechat jako poslední věc, jak dítě potrestat. Tělesný trest, tak slouží jako účinný odstrašující prvek. „*Když nic jiného*

Dostupné z://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/retrospektivni-studie-fyzickeho-a-psychickeho-tyrani-v-detsvti-u-dospel-populace-cr-49.html

⁷³ NAKER, Dipak a Deborah SEKITOLEKO. *Positive Discipline: Creating A good School Without Corporal Punishment*. Raising Voices, 2009. s. 14-17. ISBN 978-9970-893-10-2.

nefunguje, tělesný trest vždy zabere.“ Nicméně v každodenních interakcích rodiče používají tělesné trestání dříve, než byly vyčerpány všechny ostatní možnosti.⁷⁴

Jak jsem zmínila výše, tělesné tresty jsou hojně využívány. Zákaz bití a jiného tělesného násilí přitom Česku dlouhodobě doporučuje výbor pro práva dítěte OSN. Zákaz tělesných trestů dětí neúspěšně navrhovala už Džamila Stehlíková, někdejší ministryně pro lidská práva (v letech 2007 – 2009). Nejednalo se přímo o zrušení tělesných trestů, ale o zlepšení přístupu policie k tělesnému týrání dětí v rodinách a mimo jiné také o zkrácení soudních řízení, které tuto problematiku řeší. Zamýšlená legislativa neměla v úmyslu postihovat běžné výchovné metody, nýbrž vymezit jasnou hranici zneužívání rodičovské moci a páčání násilí na dětech. Džamila Stehlíková se k této problematice vyjádřila následovně: *„Hranice mezi tělesným trestem a týráním je velice často tak tenká, že obvodní soud to považuje za týrání, ale soud nejvyšší v tom týrání nevidí – a jak se má v tom vyznat běžný rodič? On se rozmáchne a pak dítě skončí s traumaty. Velice často právě to, že rodič neodhadne svoji sílu, vede k tomu, že my máme nejvyšší počet týraných dětí v Evropě.*“⁷⁵

O vývoji počtu týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí v České republice hovoří následující tabulka

Tabulka 4: Počet týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí v ČR⁷⁶

Rok	Počet dětí						Celkem
	<i>Tělesné týrání</i>	<i>Psychické týrání</i>	<i>Sexuální zneužívání</i>	<i>Dětská pornografie</i>	<i>Dětská prostituce</i>	<i>Zanedbávání dětí</i>	
2009	594	558	816	14	4	2461	4447
2010	677	826	786	26	12	3460	5787
2011	738	953	806	33	9	4103	6642
2012	836	952	813	33	22	4869	7525
2013	859	1067	888	33	17	4663	7527
2014	787	1171	932	87	17	5484	8478
2015	686	1068	745	57	15	6862	9433

⁷⁴ Celé in: NAKER, Dipak a Deborah SEKITOLEKO. *Positive Discipline: Creating A good School Without Corporal Punishment*. Raising Voices, 2009. s. 14-17. ISBN 978-9970-893-10-2.

⁷⁵ *Bití dětí se v ČR stále smí: změní se ale tresty za týrání* [online]. In: Praha, 2014 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1007552-bit-deti-se-v-cr-stale-smi-zmeni-se-ale-tresty-za-tyrani>

⁷⁶ Materiály použité z: Ročníkové výkazy o výkonu sociálně právní ochrany dětí [online]. [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

Jak můžeme pozorovat, celkové počty týraných dětí se neustále zvyšují. V předchozích kapitolách jsem již zmínila, že v legislativě není otázka trestání dětí striktně vymezena. Domnívám se, že to vede k takto vysokým číslům týraných dětí. Dítě, které je často trestané těžkými tělesnými tresty, nese na sobě jejich známky. Tyto známky (modřiny, podlitiny,...) jsou mnohdy jednoznačným důkazem trestání, pokud není zjevné, že si dítě takto ublížilo samo, například při hře s kamarády. Na rozdíl od tohoto faktu, tresty psychického charakteru se prokazují mnohdy velmi složitě, protože neexistuje jednoznačný a viditelný důkaz o jejich páchání. Pro jejich dokázání je třeba ve větší míře použít odborných posudků, než u trestů fyzických. Cizojazyčná literatura uvádí, že i když není dítě zraněno, přesto může tělesný trest poškodit vztah mezi rodičem a dítětem. Děti mohou mít strach z rodičů a posléze s nimi nebudou mluvit otevřeně o svých pocitech a problémech. Může to být pro děti matoucí, protože jim ubližují lidé, které milují. Některé děti mohou na tělesný trest reagovat agresivně. Tímto se jim vytváří vzor používání násilí jako způsob řešení problémů.⁷⁷

V současné době se již vůbec nehovoří o znovu prosazení návrhu na zrušení tělesných trestů. Myslím si, že si rodiče nechtějí nechat zasahovat do svých pravomocí, které jsou spojené s výchovou svých dětí. Podle mého názoru je běžně užívaných výchovným prostředkem v českých domácnostech plácnutí přes ruku či naplácání na zadek. Při možném zavedení legislativy by bylo sporné, zda rodič na svém dítěti zneužil své rodičovské moci a chtěl dítěti záměrně způsobit bolest či nikoli.

2.9 Tělesné tresty v České republice a v zahraničí

Násilí na dětech je celosvětový problém a v žádném případě se nedá tolerovat. Snahou každého státu by mělo být prosazení zákona o zákazu trestání dětí. Jak jsem již výše zmínila Občanský zákoník 89/2012 Sb. v § 884 zmiňuje tzv. výchovné prostředky: „*výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.*“⁷⁸ Pouze tímto jedním paragrafem jsou regulovány výchovné prostředky, které mohou rodiče při výchově dětí využívat. Avšak jsou vytvořené strategie a koncepce, které se snaží zamezit násilnostem, které

⁷⁷ NATIONAL CHILD TRAUMATIC STRESS NETWORK. *Physical punishment: What parents should know*. 1. Los Angeles: Physical Abuse Collaborative Group, 2009.

⁷⁸ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon občanský zákoník* [online]. In.: 2012, ročník 2012, částka 33, číslo 89 [cit. 2016-11-19]. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

jsou na dětech dopuštěny. Prevence násilí na dětech je zmíněna například v Národní koncepci rodinné politiky (2005), Národní strategii ochrany práv dětí (2012), Koncepci péče o ohrožené děti (2006), Národnímu plánu boje proti obchodování s lidmi (2008) a mimo jiné také v Národní strategii prevence násilí na dětech na období 2008 - 2018. „Cílem Národní strategie prevence násilí na dětech je na národní, regionální, i místní úrovni zvýšit ochranu dětí před všemi formami interpersonálního násilí, ke které se státy zavázaly ratifikací Úmluvy o právech dítěte.“⁷⁹ Národní strategie ochrany práv dětí z roku 2012 si stanovila priority, které jsou následující:

- Změna postojů společnosti s cílem nulové tolerance násilí vůči dětem na základě široké veřejné kampaně
- Podpora primární prevence v širokém kontextu (zanedbávání dětí, rozvody, závislost na alkoholu, nedovolené držení zbraní, chudoba)
- Profesionalita odborníků – vybudování vzdělávacích kapacit a programů pro profesionály, ale i laiky, kteří pracují s ohroženými dětmi. Zvýšení dostupnosti služeb pro ohrožené děti.
- Vybudování národního monitorovacího střediska
- Participace dětí⁸⁰

Sdružení Asociace na ochranu dětí (APPROACH) podala dne 4. 2. 2013 stížnost, že Česká republika porušuje Evropskou sociální chartu, kde je stanoveno právo matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu. Česká republika, resp. Vláda se k tomu vyjádřila následovně: „Česká republika považuje násilí na dětech za naprosto nepřijatelné a bojuje proti tomuto fenoménu všemi způsoby a všemi prostředky. V současnosti jsou tělesné tresty na dětech zakázány ve všech veřejných zařízeních, jakými jsou např. školy či ústavní zařízení péče o děti. Ve všech těchto zařízeních mají děti právo na zacházení respektující jejich práva a lidskou důstojnost. V rodině pak mohou rodiče uplatňovat jen takové výchovné postupy, které neohrožují důstojnost dítěte, ani jeho zdravotní, mentální či emoční vývoj a jsou přiměřené situaci. Nepřiměřené tělesné i jiné trestání je tedy v rodině zakázáno a rodiče mohou být za něj sankcionováni v nejzávažnějších případech i trestním stíháním. Dítě jim pak může být i odebráno. To samé platí v případě náhradní rodinné péče. Česká republika se rovněž nadále snaží o osvětu ve společnosti k tématu násilí na dětech pořádáním vládních

⁷⁹ VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018* [online]. In: . Praha: Úřad vlády, 2010, s. 16 [cit. 2016-08-29]. ISBN 978-80-87041-86-4. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/vydavatelstvi/vydane-publikace/narodni-strategie-prevence-nasili-na-detech-v-cr-na-obdobi-2008-2018-79428>

⁸⁰ Tamtéž

kampaní s cílem zvýšit ochranu dětí před násilím a citlivost veřejnosti k této otázce, včetně alternativních metod pozitivního rodičovství a výchovy bez násilí. ⁸¹

Jak vypadá situace v zahraničí? Úplný zákaz tělesných trestů podložen legislativou je například ve Švédsku, Norsku, Dánsku, Finsku, Rakousku, Kypru, Lotyšsku, Ukrajině, Chorvatsku, Maďarsku, Bulharsku, Rumunsku, Německu, Izraeli či Islandu. Oproti tomu v USA nejsou tělesné tresty zakázány. Pouze v některých státech je povolena pouze určitá forma, například trestání vařečkou. Austrálie má fyzické tresty regulovány zákonem a jsou povoleny ty, které jsou rozumnými tělesnými tresty, jejichž intenzita je mírná. ⁸² Toto omezení je podle mého názoru nedostatečně popsáno, protože každý rodič může chápat intenzitu trestu jinak a vůbec se nedá předejít násilí páchané na dětech.

V zemích východní Asie jako je Čína, Taiwan, Japonsko a Korea je fyzické trestání vlastních dětí legální. Je zde zastáván názor, že i mírný tělesný trest hraje ve výchově nezastupitelnou roli. Čína a Taiwan má ovšem zakázány tělesné tresty ve škole. Jako prvním státem, který zakázal tělesné tresty ve škole, bylo Polsko a to roku 1783. V Anglii se dlouhou dobu vedly spory o tom, zda mají být tělesné tresty zakázány či nikoli. V současnosti nejsou zakázány v rodinách (ve školním prostředí je trestání zakázáno od roku 1986) a argumenty jsou následující:

- Stát nebude zasahovat do soukromých záležitostí rodin
- Rodiče mohou své děti fyzicky trestat, pokud je to v jejich vlastním zájmu
- Každý rodič by měl rozpoznat mezi tělesným trestem a týráním
- Rodič může své dítě fyzicky potrestat, pokud si myslí, že to bylo v dané chvíli výchovné a nutné. Musí však být schopen to před případným soudem dokázat. ⁸³

Pokud se podíváme na kanadské zákony, tak i zde umožňují jistou míru tělesného trestání dětí. Mnoho kanadských organizací se snaží o změnu. Byl proveden výzkum společností Leger (strategická a výzkumná marketingová firma) a ten dokládá, že v Kanadě přibližně čtvrtina rodičů udeří své dítě přibližně jednou do týdne. I tyto výzkumy dokazují, že používání tělesných trestů je spojeno s řadou negativních dopadů na dítě, včetně zvýšení duševních problémů a zhoršení vztahů v rodinách. Zvyšuje se také agresivita u dětí. ⁸⁴

⁸¹ *Vyjádření vlády České republiky ke kolektivní stížnosti podané na ČR pro porušování Evropské sociální charty z důvodu absence právní úpravy výslovného zákazu tělesných trestů dětí v rodině, ve škole a dalších institucích a místech* [online]. 2014, , 12 [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17219/vi_2014_27_p1.pdf

⁸² Celé in: LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 15-16. ISBN 80-86991-75-X.

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ *Child Discipline: Ontario Parents' Knowledge, Beliefs and Behaviours*. 1. Toronto: Best Start Resource Centre, 2014.

3 Syndrom CAN

Již průběhu 20. století si zdravotníci, především rentgenologové, ortopedové a chirurgové všimli u dětí závažných somatických poškození, způsobené jinak než nahodilým úrazem dítěte. Podrobnějším šetřením se zjistilo, že úrazy byly způsobené záměrně.⁸⁵

Syndrom CAN můžeme chápat jako syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (z anglického Child Abuse and Neglect). Tento syndrom definovala Zdravotnická komise Rady Evropy v roce 1992 jako „*jakékoli nenáhodné jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, které je v dané společnosti odmítané a nepřijatelné, které poškozuje tělesný, duševní i společenský vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.*“⁸⁶ Podle Úmluvy o právech dítěte se vztahuje na všechny věkové kategorie do 18 let. Můžeme si klást otázku, zda se o syndromu CAN dá hovořit i u ještě nenarozených dětí, tedy prenatalním syndromu CAN. Jedná se o takovou situaci, kdy matka záměrně poškozuje svoje nenarozené dítě. Matka může pít alkohol, užívat drogy a jiné psychotropní a omamné látky či pobývat v nevhodném prostředí. O prenatalním syndromu můžeme hovořit i tehdy, když se matka úmyslně bije do břicha s cílem ublížit plodu.⁸⁷ Syndrom CAN definuje Matoušek jako „*neposkytnutí nutné péče nebo úmyslné ubližování dítěti, a to zpravidla jeho rodiči či osobami, které mají dítě v péči. Takové zacházení dítě vážně poškozuje, popřípadě ohrožuje na životě.*“⁸⁸

Předpokládá se, že v současnosti tímto syndromem trpí přibližně 1 – 2 % dětí. Přesný počet dětí nelze jednoznačně stanovit, protože celá řada případů není zachycena. Zanedbávání a týrání mohou být vystaveny děti již od raného věku. V nadpoloviční většině jsou týrány děti mladší šesti let. Co se týče genderového hlediska zanedbávání a týrání bývají ve stejné míře jak chlapci, tak dívky.⁸⁹

3.1 Týrání dítěte

K určitým způsobům týrání dochází především v rodinách, kde jsou mezi jednotlivými členy narušené vztahy. Lidé poté nejsou schopni a ani ochotni mezi sebou kooperovat a navzájem se tolerovat. Nejsou schopni zvládat problémy a hledat vhodná řešení, chybí vzájemná podpora a převažuje napětí a nespokojenost. Vše se řeší převážně násilným

⁸⁵ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 6. ISBN 80-86991-78-4.

⁸⁶ KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. s. 11. ISBN 978-80-7435-507-3.

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. s. 143. ISBN 978-80-262-0522-7.

⁸⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. s. 593. ISBN 978-80-7367-414-4.

způsobem. Všechny tyto prvky se kumulují a projevují se jako agrese vůči dítěti. Dítě je jako nejmladší člen rodiny a kvůli tomu se stává obětí. Dochází k přenosu násilí na dítě.⁹⁰

3.1.1 Fyzické týrání

Fyzické týrání je oproti psychickému často viditelné pouhým okem. Jedná se přímé tělesné ubližování jako například fackování, bití rukou, pálení, svazování, vytrhávání vlasů, polévání horkou vodou,... Znaky, jež nám pomáhají odhalit identifikátory fyzického týrání jsou následující: podlitiny, natržený ušní boltec, popáleniny, vnitřní zranění, stopy po bodných či řezných ranách, opakované a vícečetné zlomeniny.

Fyzické týrání je definováno jako „*tělesné ublížení, nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení či udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost nebo důvodné podezření, že zranění bylo vědomě způsobeno nebo mu nebylo zabráněno.*“⁹¹

Fyzické týrání můžeme dále rozdělit na spontánní a plánované. O spontánním fyzickém týrání můžeme hovořit tehdy, když pečující osoba jedná zkratkovitě, neplánovaně. Může být pod vlivem alkoholu či jiných látek a za jiných okolností by jednala jiných způsobem, nezpůsobila by fyzickou bolest dítěti. Fyzickou bolest, kterou dítěti způsobila, si ve většině případů přiznává a lituje jejich, že se k takovým praktikám snížila. Toto chování nemůžeme zcela odpustit, protože by se stávat vůbec nemělo, ale na druhou stranu není tolik závažné jako plánované fyzické týrání. Tento typ týrání je charakteristický tím, že se pečující osoba na týrání připravuje a plánuje ho dopředu s cílem dítěti ublížit. Jedná se o dlouhodobé a promyšlené aktivity, za které se nestydí a nelituje jich.⁹²

3.1.2 Psychické týrání

„*Psychické týrání představuje takové chování vůči dítěti, které má negativní dopad na citový vývoj dítěte, vývoj jeho chování, osobnosti a sebehodnocení či negativní dopad na rozvoj mezilidských vztahů.*“⁹³ Opět můžeme psychické týrání rozdělit do dvou forem a to na aktivní a pasivní formu. Aktivní forma psychického násilí se projevuje verbálními útoky na dítě, ponižováním dítěte, výhrůzkami, požadování nereálných výkonů, ... Naopak pasivní

⁹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. s. 594. ISBN 978-80-7367-414-4.

⁹¹ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. s. 8. ISBN 978-80-7440-001-8.

⁹² KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. s. 14-16. ISBN 978-80-7435-507-3.

⁹³ Tamtéž, s. 18.

formou pečující osoba vyjadřuje nezájem o dítě, opovrhuje jím, neposkytuje mu dostatek citů a podnětů. V obojím případě je dítě cílevědomě psychicky týráno.

Psychické týrání můžeme rozčlenit do šesti bodů:

1. **Ústrky a odmítání** – ponižování, znevažování, zesměšňování, neustálé kritizování dítěte
2. **Terorizování** – vystavování dítěte nesrozumitelným podmínkám, nebezpečným situacím, vyhrožování násilím
3. **Využívání, korumpování** – manipulace s dítětem, naplňování nesplněných přání rodičů
4. **Odmítání citové odezvy** – netečnost, lhostejnost, neochota vyjádřit zájem, lásku a péči
5. **Izolace** – zavírání dítěte, omezování svobody, omezování sociální interakce
6. **Nezájme o výchovu** – ignorování, odmítání pomoci v případě vážných zdravotních problémů⁹⁴

3.2 Zanedbávání dítěte

Zanedbáváním dítěte se rozumí „*pasivní přístup rodičů k dítěti, projevující se nedostatečnou až žádnou starostlivostí, absencí přiměřeného zabezpečení aktuálních a perspektivních potřeb dítěte v oblasti tělesné, emocionální a výchovné.*“⁹⁵ Ve své podstatě se jedná o nenaplňování základních potřeb dítěte rodiči. Následkem nedostatečného naplnění základních psychických a emocionálních potřeb v dětství se v dospělosti může projevit jako deprivace ve stejných potřebách. Většinová společnost se domnívá, že zanedbávání dítěte se musí nutně pojít s nízkou sociokulturní úrovní rodiny. Není tomu tak, i v rodinách s vyšším sociálním postavením dochází mnohdy k zanedbávání dítěte. Příčinou může být nedostatek času rodičů na své děti z kariérních důvodů.

Zanedbávání dítěte můžeme rozdělit do 3 skupin

- **Tělesné zanedbávání** – může se jednat o neuspokojování potřeb dítěte – neposkytnutí přiměřené výživy, ošacení, přístřeší, zdravotní péči

⁹⁴ Celé in: VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. s. 10. ISBN 978-80-7440-001-8.

⁹⁵ KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. s. 24. ISBN 978-80-7435-507-3.

- **Citové zanedbávání** – nedostatek pocitu bezpečí a jistoty, pocit sounáležitosti, potřeba identity a otevřené budoucnosti
- **Zanedbávání výchovy a vzdělání** – často spojené s velkou absencí ve školní docházce, rodiče neposílají své děti do školy a nutí je k přehnaným domácím pracím⁹⁶

3.3 Zneužívání dítěte

Zneužívání dítěte můžeme chápat jako „*nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče nebo kýmkoli, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.*“⁹⁷

Sexuální zneužívání dětí můžeme rozdělit do několika kategorií:

- **Kontaktní sexuální zneužívání** – jde o takové chování, které vyžaduje kontakt zneuživatelé s dítětem. Jedná se o osahávání či líbání dítěte na intimních místech, laskání prsou a genitálií, sexuální styk, incest, znásilnění
- **Bezkontaktní sexuální zneužívání** – jak již název napovídá, v tomto případě nejde o kontakt mezi zneuživatelé a dítětem. Za tento typ chování můžeme hodnotit obnažování se před dítětem, masturbace před dítětem, vystavení dítěte sledování pornočasopisů a pornofilmů, přinucení dítěte sledovat soulož
- **Komerční sexuální zneužívání** – u komerčního zneužívání je dítě používáno pro sexuální účely výměnou za peníze nebo odměnu v naturáliích. Komerční zneužívání se dále dělí na obchodování s dětmi, dětskou prostituci a dětskou pornografii⁹⁸

Fáze sexuálního zneužívání

1. **Utajování** – dítě se snaží celou situaci utajit, z důvodu vyhrožování a citového vydírání a nátlaku ze strany agresora
2. **Bezmocnost** – ve většině případech je dítě závislé na agresorovi, tudíž se nemůže vymanit z tohoto problému
3. **Svedení a přizpůsobení dítěte** – dítě nemá možnost danou situaci pochopit a proto se situaci přizpůsobuje

⁹⁶ Celé in: VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. s. 15-16. ISBN 978-80-7440-001-8.

⁹⁷ Tamtéž, s. 11.

⁹⁸ Celé in: KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. s. 21-22. ISBN 978-80-7435-507-3.

4. **Opožděné oznámení** – souvisí s předchozím bodem, kdy dítě není schopno situaci správně vyhodnotit, a tudíž s oznámením váhá
5. **Odvolání výpovědi** – ke které velmi často dochází, je dáno tím, že dítě je stále pod velkým vlivem agresora a i v rodinném zázemí nemá dostatek podpory⁹⁹

3.4 Specifické formy syndromu CAN

Kromě triády symptomů (týrání, zneužívání, zanedbávání) můžeme zařadit k syndromu CAN i následující specifické formy

- **Münchhausenův syndrom by proxy** – jedná se o záměrné vymýšlení či zveličování příznaků onemocnění dítěte ze strany rodiče s cílem opakovaně vyšetřovat a hospitalizovat dítě. Rodiče se jeví jako starostliví a pečující, ale naopak dítěti škodí a ubližují mu. Často bývá tento syndrom přiřazován k fyzickému týrání.
- **Systémové týrání** – dítě je týrané tím systémem, který původně vznikl na jeho ochranu. Můžeme sem zařadit například rozhodování o osudu dítěte bez dostatečné objektivní informovanosti o situaci, či nadbytečné přetěžování, trauma způsobené dítěti při kontaktu s policejním systémem – opakování výsledků
- **Sekundární viktimizace** – dítě je vystavováno nadbytečné psychické zátěži spojené s vyšetřováním syndromu CAN. Dítě se stává obětí trestného činu, ale také i obětí vyšetřování.
- **Organizované týrání a zneužívání** – často se pojí se sexuálním zneužíváním, kdy se do celé problematiky zapojují celé skupiny, organizované gangy. Může se jednat o sexuální turismus či dětská práce.
- **Rituální zneužívání a týrání** – dítě je v mnoha případech bráno jako oběť pro vykonání rituálu. Tento typ zneužívání je spjat se sektami a provádění náboženských obřadů.¹⁰⁰

⁹⁹ Celé in: VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. s. 12. ISBN 978-80-7440-001-8.

¹⁰⁰ Celé in: KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. s. 26-27. ISBN 978-80-7435-507-3.

3.5 Rizikové skupiny syndromu CAN

Za rizikové skupiny syndromu CAN můžeme považovat jak děti, na kterých se rodiče či pečující osoba dopouští týrání, zneužívání popřípadě zanedbávání, tak mimo jiné také samotné rodiče. Odborná literatura uvádí, že existují typické znaky rodičů, kteří mají sklon například k zanedbávání svých dětí.

Mezi rizikovou skupinou dětí, které jsou oběťmi syndromu CAN, můžeme charakterizovat zjevné prvky, které jsou totožné pro dětské oběti. Jako významným prvkem, který může vést k syndromu u dítěte je jejich vrozená mentální či tělesná vada. Tento handicap představuje pro rodiče velkou zátěž, a tudíž na ni mohou reagovat neadekvátně a tím pádem se dopouštět týrání svého vlastního dítěte či dětí. Jako další charakteristickým znakem může být snížená inteligence u dítěte, nízká porodní váha, nedonošenost, chronická nemoc či pohlaví a věk. Jak jednotlivé výzkumy ukazují, dívky se stávají častěji oběťmi sexuálního zneužívání než chlapci. Co se týče věku dítěte, tak čím mladší dítě je, tím se může snadněji stát obětí nevhodného zacházení ze strany rodičů. Mezi další faktory, které můžeme zařadit k nevhodnému zacházení – syndromu CAN patří nechtěné těhotenství, kdy matka dítě nechtěla již v době těhotenství. Nevytvořila si s dítětem žádný citový vztah a tudíž je zde velká pravděpodobnost nevhodného zacházení například formou týrání či zanedbávání. Dalším znakem je například přerušení kontaktu rodiče s dítětem na delší dobu. V tomto případě byl vytvořený určitý vztah rodič-dítě, ale po dlouhé době odloučení se tento vztah přerušil a po opětovném shledání se znovu nevytvořil, a tudíž může dojít k syndromu CAN.

Co se týče rizikových rodin, jedná se o ty rodiny, kde dochází k častým konfliktům mezi jednotlivými členy. Rodiny jsou v mnoha případech chaotické a nepředvídatelné. Rodiny jsou v tak složitém příbuzeneckém vztahu, že okolí si není jisto, kdo doopravdy do dané rodiny patří. Často se stává, že člen rodiny, který je obětí syndromu CAN, je zcela izolován od rodiny, především od matky. Širší prostředí rodiny, které může přispět k syndromu CAN, je bezesporu chudoba a nezaměstnanost. Důsledkem nezaměstnanosti je chudoba a s tím spojená i možná nedostatečná péče a špatné zacházení s dětmi. Rodiče mohou být dlouhodobou nezaměstnaností natolik frustrováni, že si vybíjejí zlost na svých dětech a týrají je.

Jednou z velkých rizikových skupin jsou rodiče, jenž se dopouštějí syndromu CAN. Obecně můžeme tyto rodiče charakterizovat jako lidi trpící depresemi, úzkostnými poruchami, lidi schizoidní, závislí na návykových látkách, popřípadě i ti, kdo byli také v dětství oběťmi syndromu CAN. Nesmíme brát žádné tyto charakteristiky doslova, ne každý depresivní rodič týrá svoje děti. Jedná se pouze o možný impuls k takovému jednání. Můžeme charakterizovat i jednotlivé typy matek, které mají sklon k zanedbávání svých dětí:

- **Apatické matky** – typickým znakem je pasivita, uzavřenost a absence agresivity. Tyto ženy mají často omezené intelektové schopnosti a mají malé znalosti o výchově dětí. V mnoha případech tyto ženy zažívaly ve svém dětství deprivaci.
- **Impulzivní matky** – chování těchto matek se vyznačuje neklidem, netrpělivostí a vzpurností. Je pro ně typická snížená odolnost vůči stresu a frustraci. Mají sklon k manipulaci s druhými.
- **Mentálně retardované matky** – jejich nevhodné působení či nedostatečná péče je způsobena jejich omezenými mentálními schopnostmi. Tyto matky mají problémy se základními znalostmi jako je čtení, psaní a počítání, tudíž nemají dostatek znalostí o výchově.
- **Depresivní matky** – ženy v akutní depresi nejsou schopny starat se o děti a uspokojovat jejich základní životní potřeby, ani s nimi komunikovat. To může vyvolat v dětech pocity viny a často také ony upadají do depresí.
- **Psychotické matky** – tyto matky zanedbávají péči o děti z důvodu vážné duševní nemoci (často spjato s depresemi). Psychotické matky znamenají pro své děti velké nebezpečí. Kvůli změněnému stavu vědomí a sníženému kontaktu s realitou jsou schopny svým dětem ublížit.¹⁰¹

Pokud se podíváme do Ročních výkazů o výkonu sociálně-právní ochrany dětí, můžeme zjistit kolik dětí trpí syndromem CAN, kdo byl oznamovatelem možného týrání či zneužívání. Jako další informaci, kterou můžeme vyhledat je prostředí, v jakém dítě žije, zda se jedná o výchovu v rodině, náhradní rodinou péči či ústavní péči. Z ročního výkazu se dá dále zjistit, jaká byla přijata opatření a jaký měla celá záležitost na dítě dopad. Roční výkaz za rok 2015 udává, že nejčastějším oznamovatelem zanedbávání dítěte je zdravotnické zařízení, školské zařízení a ústavní zařízení. Nezastupitelnou roli také sehrává policie či jiný státní orgán. Mezi častým oznamovatelem jsou také matky samotného dítěte. Co se týče přijatých opatření, která byla uložena, tak se především jedná o ambulantní poradenství a udělení trestního opatření. Velmi zásadní roli hraje dopad na samotné dítě. V roce 2015 bylo celkem hospitalizováno 187 dětí (80 chlapců a 107 dívek). Každému čtvrtému dítěti byla nutnost poskytnout odbornou psychologickou pomoc. Bohužel došlo i k úmrtí 6 dětí, jednalo se o dva tělesně týrané chlapce a čtyři sexuálně zneužívané dívky.¹⁰²

¹⁰¹ Celé in: MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. s. 144-149. ISBN 978-80-262-0522-7.

¹⁰² Materiály použité z: Ročníkové výkazy o výkonu sociálně právní ochrany dětí [online]. [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

4 Výzkumné šetření

V této části je popsána metodologie tohoto výzkumu. Především se jedná o informace týkající se formulace hypotéz, charakteristiky výzkumného souboru, výsledky předvýzkumu a samotné realizace výzkumu. V neposlední řadě jsou popsány a interpretovány výsledky výzkumu, který byl prováděn.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem práce je zjistit, zda rodiče trestají své děti podle toho, jak je sami jejich rodiče trestali či trestání dětí souvisí se sociálním postavením rodiny, především na vzdělanostní úrovni rodičů. Dále bych chtěla zjistit, zda existují typické prvky ve výchově, které jsou shodné pro jednotlivé vrstvy v sociálně stratifikované společnosti.

4.2 Formulace hypotéz

Před samotným výzkumem byly formulovány hypotézy, které budou na základě získaných dat ověřovány. Aby hypotéza mohla být hypotézou, musí splňovat základní důležitou vlastnost a tou je, že vyjadřuje vztahy mezi proměnnými.

Stanovila jsme si následujících šest hypotéz.

Hypotéza H1: *Rodiče se základním vzděláním používají méně druhů trestů, než rodiče s vysokoškolským vzděláním.*

Domnívám se, že rodiče, kteří mají nejvyšší dosažené vzdělání pouze základní, volí jen z omezeného množství druhů trestů. A to z toho důvodu, že možná neznají jiné způsoby trestů.

Hypotéza H2: *Rodiče s nižším socio-ekonomickým postavením používají častěji tělesné tresty než rodiče s vyšším socio-ekonomickým postavením.*

Mám za to, že rodiče s nižším socio-ekonomickým postavením podléhají většímu tlaku ze strany společnosti, která diktuje způsoby konzumního života. Těchto podmínek pro „normální“ způsob života nemusí rodiče dosahovat. Z tohoto důvodu mohou být pod neustálým stresem, a proto se častěji přikloní k tělesnému trestu.

Hypotéza H3: *Trest „neposkytnutí stravy“ a „strašení dětí“ používají nejméně často rodiče pracující ve zdravotnictví či školství oproti dělnickým profesím.*

Mou myšlenkou je, že rodiče, jež pracují ve zdravotnictví a školství mají větší povědomí o následcích uvedených trestů, než rodiče s dělnickou profesí.

Hypotéza H4: *Rodiče s příjmy vyššími jak 30 tis. Kč volí častěji pro své děti tresty omezující přístup k informačním technologiím oproti těm rodičům, jež mají příjmy nižší.*

Myslím si, že rodiče, kteří mají vyšší příjmy, poskytují svým dětem nejmodernější výpočetní techniku, se kterou tráví děti značnou část volného času. Proto volí jako trest právě zákaz k těmto technologiím. Naopak rodiče, jejichž příjmy nejsou tolik vysoké, poskytují jiné podněty k trávení volného času, a tudíž využívají i jiných trestů.

Hypotéza H5: *Rodiče, jež byli v dětství tělesně trestáni, využívají rovněž při výchově svých dětí tělesné tresty.*

Při formulaci této hypotézy předpokládám, že dochází k přenosu stylů výchovy z jedné generace na druhou. Jako základ pro stanovení tohoto tvrzení mi posloužila kognitivně behaviorální teorie. Myslím si, že lidé si podvědomě zakódují, jak se k nim chovali jejich rodiče a posléze aplikují některé naučené chování i při výchově svých dětí.

Hypotéza H6: *Vzrůstající počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání dětí.*

Domnívám se, že počet dětí v rodině ovlivňuje způsob výchovy, výběr trestů a frekvenci trestání. Rodiče kvůli možnému časovému presu sáhnout do kategorie tělesných trestů, které jsou rychlé a mnoho rodičů si myslí, že jsou i účinné. Myslím si, že rodiče, kteří mají více dětí, jsou poměrně zaneprázdnění nejen výchovou dětí, ale i pracovními povinnostmi a tudíž pro rychlé řešení výchovných problémů používají především tělesné tresty poměrně frekventovaně.

4.3 Charakteristika výzkumného souboru

Záměrem bude postihnout široké spektrum respondentů, především z nejrůznějších socio-ekonomických poměrů. Zvolím si záměrný výběr souboru. *V tomto výběru nerozhoduje náhoda, ale naopak výzkumníkův úsudek. To znamená, že si sám výzkumník vybere, jaké respondenty chce zahrnout do svého výzkumného šetření. Způsob výběru je kvótní. Postupuje se tak, že se zvolí určité kontrolní znaky, podle nichž se výběr orientuje. Podle těchto*

*kontrolních znaků lze vytvořit určité kvóty pro výběr,*¹⁰³ mezi tyto kvóty patří například počet dotazovaných osob, věk, pohlaví či socio-ekonomický status dotazovaných, které budou použity i v tomto výzkumu. Předpoklad byl, že všichni dotazovaní budou mít alespoň jedno dítě. Proto jsem se při distribuci zaměřovala především na místa, kde mají lidé buď rozlišná povolání, vzdělání či finanční podmínky.

4.4 Výzkumná metoda

V tomto výzkumu jsem použila metodologii kvantitativního výzkumu a výzkumnou metodou mi byla metoda dotazování. Jako nástroj mi posloužil mnou sestavený anonymní dotazník. Mým záměrem bylo oslovit velké množství respondentů. Dotazník byl složen ze 13 položek. Z toho 3 položky jsou polouzavřené, 9 je uzavřených a 1 je škálovací. V úvodní části dotazníku je formulována tzv. hlavička, kde se ve stručnosti představuji a zmiňuji účel tohoto výzkumného šetření. Po krátkém úvodu následují jednotlivé dotazníkové položky.

4.5 Výsledky předvýzkumu

Před samotnou realizací výzkumu byl proveden předvýzkum. *Předvýzkum se uskutečňuje na malém souboru lidí. Cílem je zjistit, zda výzkumný nástroj funguje.*¹⁰⁴ Bylo vybráno několik osob z mého okolí a požádáno o vyplnění dotazníku. Tímto bylo zjištěno, zda respondenti budou správně rozumět pokynům k vyplnění, ale i samotným dotazníkovým položkám. Jejich následné připomínky pomohly upravit dotazník tak, aby mohl být plně využit při výzkumu. Samotné „předvýzkumné“ dotazníky nebyly zařazeny do výzkumného šetření.

4.6 Realizace výzkumu

Sestavený dotazník byl distribuován mezi respondenty, jak v elektronické, tak tištěné podobě. Užitím obou metod byla zajištěna poměrně velká návratnost. Elektronická podoba dotazníku byla vyvěšena na internetu. Pro tuto možnost jsem využila služeb Google Inc. a jeho služby Google Docs. Prostřednictvím online formuláře jsem získávala data od respondentů, kteří se pohybují ve světě internetu. Odkaz se šířil i pomocí sociálních sítí (Facebook), kde jsem využila možného šíření i mezi lidmi, ke kterým by se dotazník

¹⁰³ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 22. ISBN: 978-80-247-5326-3

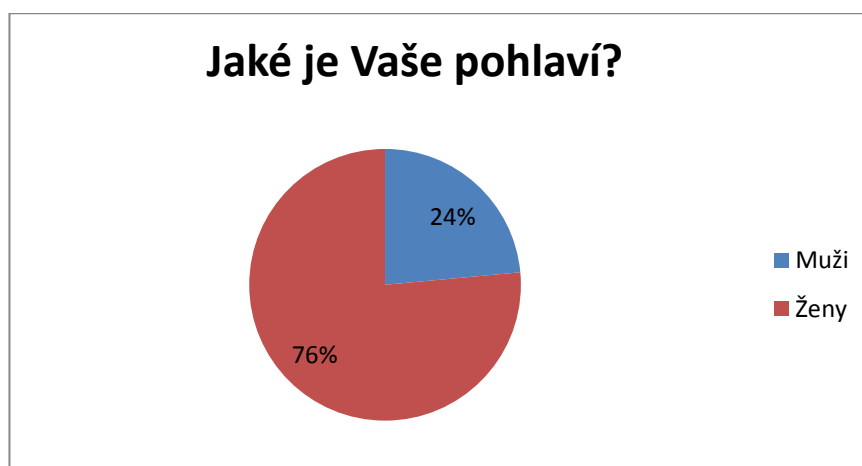
¹⁰⁴ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. s. 84. ISBN: 78-80-7315-185-0

pravděpodobně nedostal. Z internetového světa jsem získala celkem 356 správně vyplněných dotazníků.

Tištěné dotazníky byly distribuovány na veřejných místech, kde měli lidé možnost dobrovolně a anonymně dotazník vyplnit a vhodit do uzavřeného boxu. Jednalo se především o úřad práce, okresní správu sociálního zabezpečení, odbor sociálně-právní ochrany dětí. Dále jsem dotazníky šířila i ve školách, kde děti měly možnost přinést dotazník k vyplnění rodičům. Rodiče poté vyplněné dotazníky vložili do přiložených obálek a zalepili. Vyplněné dotazníky děti donesly do škol, kde byla opět připravena sběrná schránka. Další zúčastněné organizace byly: Mamma centrum, mateřské centrum Zvoneček a rodinné centrum MiLuRa, vše v okolí Havlíčkova Brodu. Výsledkem bylo odevzdání 212 dotazníků z celkových 300. Po následném vyhodnocování bylo vyřazeno 24 dotazníků, protože nebyly zodpovězeny všechny dotazníkové položky či nebyl dotazník vyplněn správným způsobem. **Celkově tedy bylo pracováno s 544 vyplněnými dotazníky.** Dotazníky byly šířeny v časovém rozmezí od 1. 12. 2016 do 22. 1. 2017.

4.7 Výsledky dotazníkového šetření

Tato kapitola se zaměřuje na popis jednotlivých dotazníkových položek. Pro lepší přehlednost byly vytvořeny grafy, které poskytují informace o datech získaných z dotazníkového šetření.

Graf 1: Pohlaví respondentů

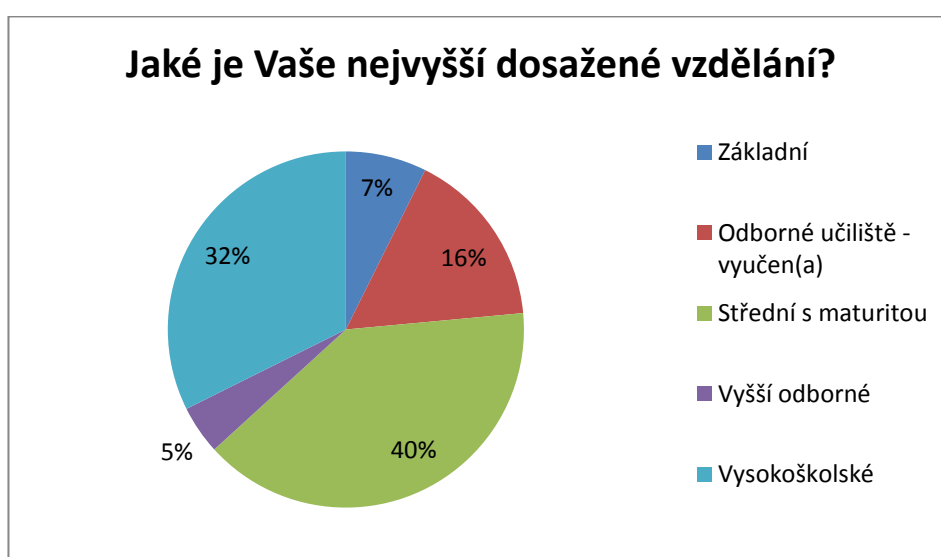
Převážnou část respondentů tvořily ženy, celkem dotazník vyplnilo 416 žen a 128 mužů. Tento nepoměr je nejspíše způsobem tím, že právě ženy jsou častěji těmi, kdo vychovávají děti a byly spíše ochotny k vyplnění dotazníku. Velký rozdíl v pohlaví může být

zapříčiněn i formou distribuce dotazníků. Dotazníky jsem mimo jiné distribuovala na školách a různých institucích a neziskových institucí, které taktéž častěji navštěvují ženy.

Graf 2: Věk respondentů

Věk respondentů je poměrně rozmanitý. Jednotlivé odpovědi jsem seskupila do čtyř kategorií pro větší přehlednost dat. Nejvíce zastoupenou kategorií jsou respondenti ve věku 31-40 let, celkově se jedná o 176 zodpovězených dotazníků. Právě na tuto věkovou kategorii byl dotazník směřován v tom smyslu, že rodiče mezi 31-40 lety mají děti malé nebo školního věku a výchova dětí je součástí jejich života a tudíž informace v dotazníku by měly být velice aktuální.

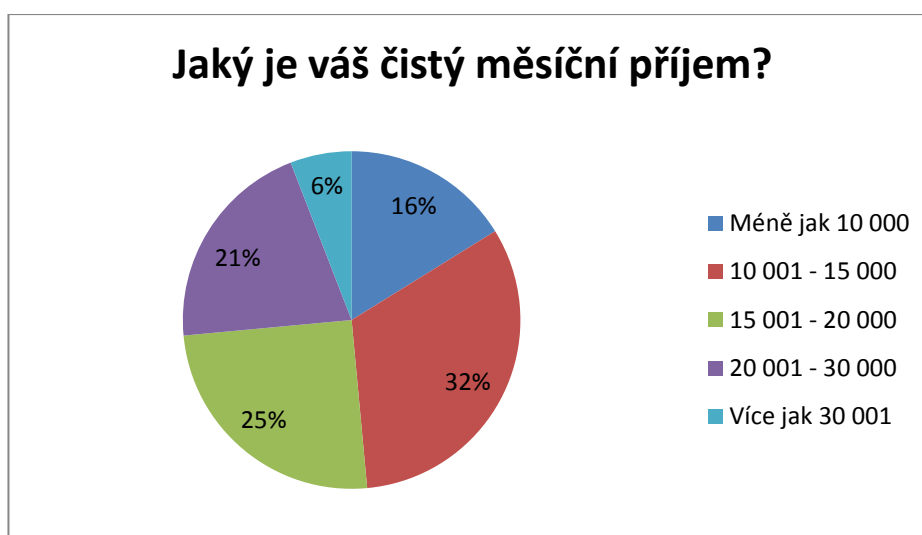

Graf 3: Vzdělání respondentů

Z grafu je patrné, že nejpočetnější skupinou jsou lidé s maturitou, jedná se celkem o 216 dotazovaných. Nezanedbatelné procento výzkumného vzorku tvoří vysokoškolsky vzdělaní lidé, jedná se o 176 dotazovaných. Lidé s nejnižším základním vzděláním představují 7 %, což činí 40 respondentů. Dotazník také vyplnilo 88 lidí s výučním listem. Pokud porovnáme vzdělanostní strukturu obyvatel ČR z roku 2001 a toto dotazníkové šetření dospějeme k závěru, že v populaci jsou nejméně zastoupeni lidé s vyšším odborným vzděláním. Co se týče ostatních typů vzdělání, tak do jisté míry nekoriguje s celkovou populací. Pro ilustraci nám to potvrzuje následující tabulka, které je sestavena od nejpočetnějšího typu vzdělání.

Tabulka 5: Srovnání vzdělanostní struktury respondentů s populací ČR¹⁰⁵

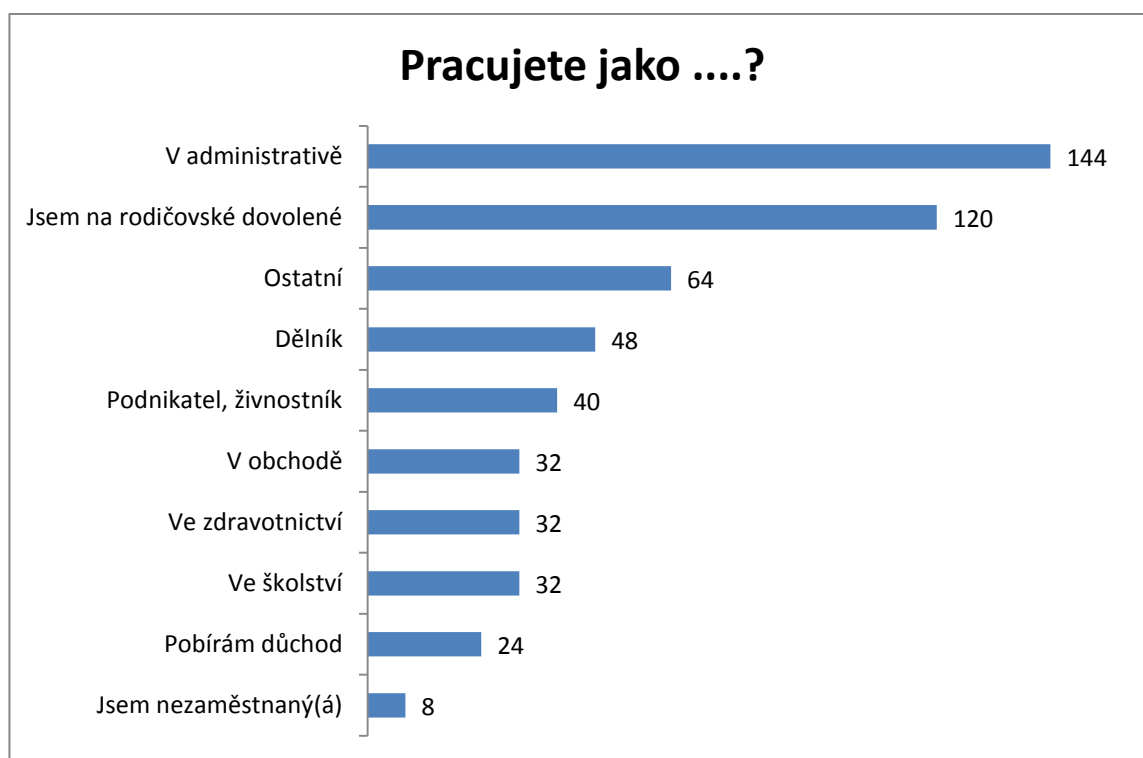
	Toto dotazníkové šetření	Populace ČR
1.	Střední vzdělání s maturitou (40 %)	Odborné učiliště – vyučen/a (40%)
2.	Vysokoškolské vzdělání (32 %)	Střední vzdělání s maturitou (28 %)
3.	Odborné učiliště – vyučen/a (16 %)	Základní vzdělání (23 %)
4.	Základní vzdělání (7 %)	Vysokoškolské vzdělání (7 %)
5.	Vyšší odborné vzdělání (5 %)	Vyšší odborné vzdělání (2 %)

Graf 4: Měsíční příjem respondentů

¹⁰⁵ Vzdělanostní struktura obyvatelstva. Český statistický úřad [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2130-03--3_8_vzdelanostni_struktura_obyvatelstva

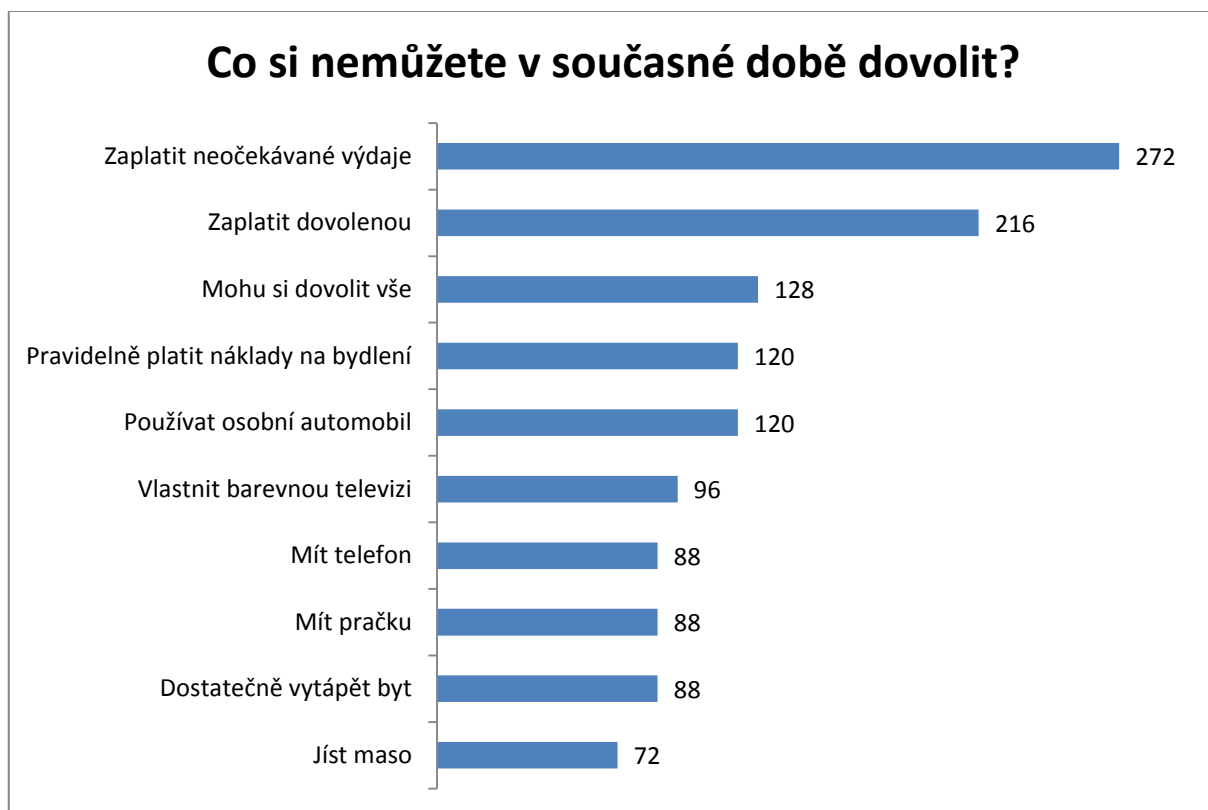
Dovoluji si říci, že finanční příjmy odpovídají rozložení podle úrovně vzdělání. Jisté zkreslení může být v tom, že 120 respondentů odpovědělo, že je v současné době na rodičovské dovolené a tím pádem mohou mít nižší příjmy, než kdyby pracovali svou profesí. Při hlubší analýze výsledků jsem ověřila, že k výraznému zkreslení finanční situace respondentů nedošlo, protože respondenti, jež vybrali možnost, že jsou na rodičovské dovolené, mají i vyšší příjmy. V rozmezí od 20 001 do 30 000 Kč převážně vydělávají lidé v administrativě. S příjmy vyššími jak 30 001 disponují zejména podnikatelé či živnostníci. Téměř na minimální mzdu nedosáhnou lidé nezaměstnaní a někteří lidé na rodičovské dovolené. Více jak polovina respondentů má příjmy v rozmezí od 10 001 do 20 000 a pracují od dělnických profesí až po zdravotníky, pracovníky ve školství. Respondenti uváděli pouze své osobní příjmy, nikoli celkové příjmy celé domácnosti.

Graf 5: Povolání respondentů

Nejčastěji zastoupeným povoláním mezi respondenty je administrativní pracovník. Na pomyslném druhém místě jsou lidé na rodičovské dovolené, tedy mají malé děti do 3, respektive 4 let. Objevuje se rovněž časté povolání dělník a oproti tomu podnikatel/živnostník. Nevýrazné rozdíly v počtu zastoupení tvoří lidé ve školství, zdravotnictví a pracující v obchodě. Někteří respondenti vyplňovali sami své povolání, které nebylo v nabídce, patří mezi ně: sociální pracovník, pracovník státní služby, státní

zaměstnanec, technik či student. Do dotazníkového šetření se také zapojili lidé nezaměstnaní a lidé, jež pobírají nějakou formu důchodu.

Graf 6: Co si respondenti nemohou v současnosti dovolit

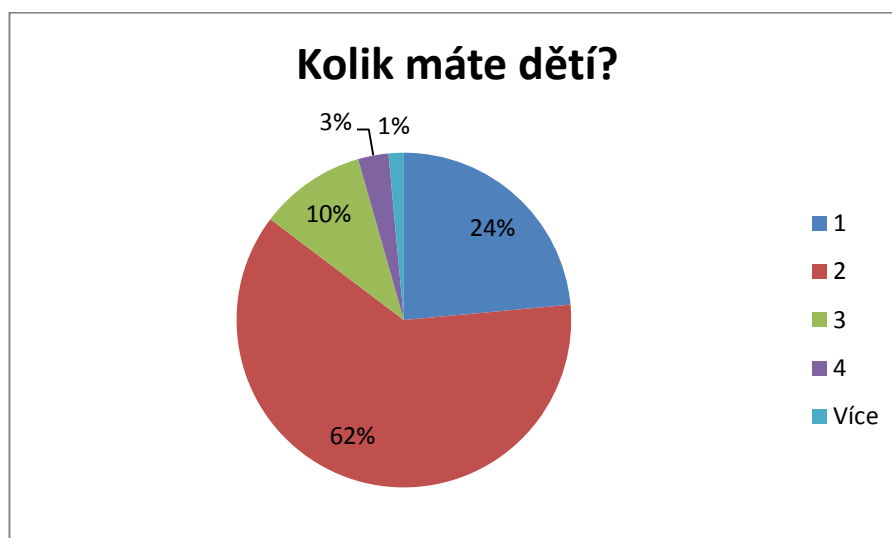
Touto otázkou jsem se dotazovala na materiální deprivaci. Pomocí údajů zjištěných prostřednictvím dotazníkového šetření mohu vyhodnotit životní úroveň rodiny, ve které jsou děti vychovávány. Pojem deprivace všeobecně vyjadřuje pocit nedostatečného uspokojení potřeb domácnosti a jejích členů. V EU se měří pomocí míry materiální deprivace, která vychází z údajů z výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC). Spolu s mírou ohrožení příjmovou chudobou a podílem osob žijících v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou tvoří souhrnný indikátor chudoby a sociálního vyloučení.¹⁰⁶ Můžeme si povšimnout, že nejvíce zastoupenou položkou, kterou si lidé nemohou dovolit je „zaplatit neočekávaný výdaj vyšší jak 10 000 Kč“. Tento problém trápí každého druhého dotazovaného. Z grafu je také patrné, že 216 lidí si nemůže dovolit zaplatit alespoň týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti mimo domov. Indikátorem míry materiální deprivace je nemožnost naplnění nejméně 4 položek z výše uvedeného seznamu – grafu. Přestože i ostatní položky si nemůže

¹⁰⁶ ŠUSTOVÁ, Šárka. *Jak se měří materiální deprivace*. StatistikaMy [online]. 2015, 2015(3) [cit. 2017-01-14]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/jak-se-meri-materialni-deprivace/>

dovolit poměrně dost respondentů, označili méně než čtyři položky a tudíž se nemohou označit za materiálně deprivovaní. Z podrobnější analýzy vyplývá, že materiální deprivaci trpí celkem 104 dotazovaných, to je téměř každý pátý respondent. Nejčastější kombinací, kterou respondenti vybírali, bylo:

- „zaplatit neočekávané výdaje vyšší jak 10 000 Kč“,
- „zaplatit alespoň týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti mimo domov“,
- „používat osobní automobil“
- a „pravidelně a bez problémů hradit náklady spojené s bydlením“.

Jedná se především o osoby se základním a středním vzděláním, především s výučním listem. Lidé, kteří pocítují materiální deprivaci, jsou nejčastěji nezaměstnaní (35 %), na rodičovské dovolené (28%), pracující v administrativě (20%) nebo jako dělníci (17 %). To odpovídá i tomu, že nemají tolik finančních prostředků k uspokojování výše zmíněných potřeb.

Graf 7: Počet dětí

V současné době na jednu ženu připadají necelé dvě děti a tento fakt se odráží i v mnou prováděném výzkumu. Nejvíce početnou kategorií, která se vyskytuje ve výzkumu, je rodina, jež vychovává jedno až dvě děti. Jedná se o 464 rodin, přitom dvě děti má 336 rodin. Překvapujícím zjištěním je, že 56 rodin vychovává tři děti a 24 rodin má více jak čtyři děti. Znamená to tedy, že celých 15 % dotázaných (80 rodin) vychovává tři a více dětí. Jsou to děti nejčastěji v rodinách dělníků, lidí pracujících v obchodě a osob ve zdravotnictví, mimo jiné

také osob, jež jsou v současné době na rodičovské dovolené – často s příjmy nižšími jak 20 000 Kč.

Graf 8: Jak trestali rodiče

Ve výzkumu bylo zjištěno, že rodiče se nejčastěji setkávali s „vyhubováním“. Velmi častým trestem byl také „pohlavek“, „uložení práce navíc“, „bití rukou na zadek“, ale také „domluva“. Pro lepší přehlednost jsem respondentům nabídla seznam trestů, které jsem seskupila do několika kategorií:

- Tělesné tresty: stání/klečení v koutě, pohlavek, plácnutí přes ruku, zatřesení dítětem, kroucení ruky, bití rukou na zadek, bití vařečkou
- Potrestání zákazem: zákaz sladkostí, zákaz zájmových činností dítěte, zákaz scházet se s kamarády, zákaz mobilu, zákaz televize, zákaz počítače/tabletu
- Psychické tresty: strašení tím, čeho se dítě nejvíce bojí, zavření do jiné místnosti, po určitou dobu s dítětem vůbec nemluvit
- Ostatní: neposkytnutí stravy, vyhubování, uložení práce navíc, domluva, odejmutí toho, co má dítě rádo, odejmutí nebo snížení kapesného

Po sečtení jednotlivých odpovědí jsem zjistila, že tělesné trestání respondentů v jejich dětství bylo nejčastějším typem trestu. Tento výsledek se nechá očekávat zejména u starší generace rodičů. Dříve se tolik nepřemýšlelo o možných negativních účincích trestů a tělesný trest jako například pohlavek byl zcela běžně užívaným trestem, společnost se nad tím nepozastavovala. Tento fakt jsem si ověřila, protože tímto trestem bylo trestáno 256 respondentů, tedy téměř každý druhý dotazovaný.

Nejméně zastoupenou kategorií byly tresty psychické. Možným důvodem je fakt, že na seznamu byly pouze tři psychické tresty, což mohlo částečně zkreslit výsledky. Přibližně ve stejném zastoupení byly tresty zákazové s ostatními tresty. U této otázky jsem nechala prostor pro možné doplnění trestu, který nebyl v seznamu zaznamenaný. 16 respondentů využilo tuto možnost a do dotazníku poznamenali, že je rodiče nikdy netrestali, že to nebylo potřeba.

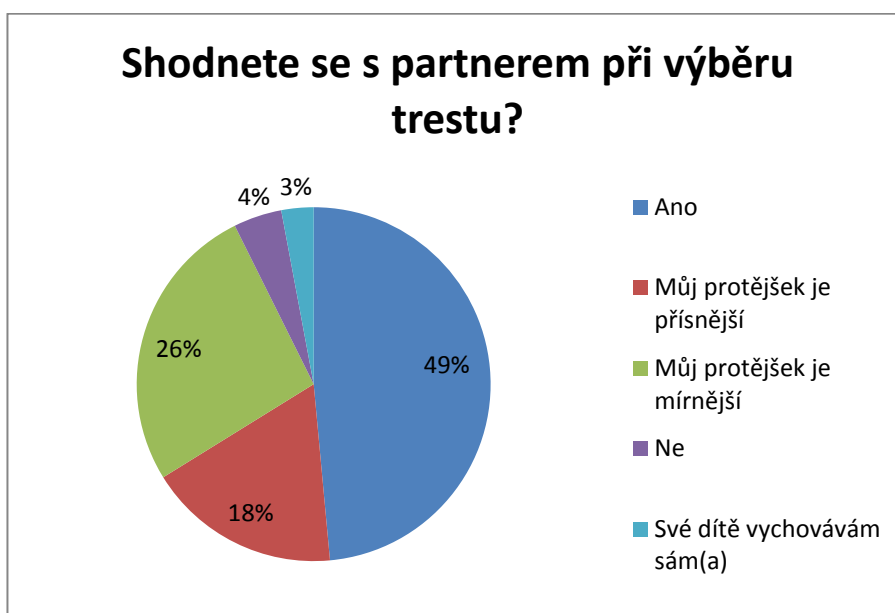
Graf 9: Trestání dle výchovy rodičů

Domnívala jsem se, že lidé budou trestat své děti podobným způsobem, jak je trestali jejich rodiče. Avšak z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že 232 (43%) dotazovaných takto své děti netrestá. Nicméně 200 respondentů (37%) odpovědělo, že podobným způsobem trestá částečně a 40 lidí (7 %) trestá své děti podobným, ne-li stejným způsobem. To znamená, že zhruba stejný počet používá podobný styl výchovy jako jejich rodiče a druhá polovina naopak zcela odlišný. Tento výsledek je podle mého názoru pozitivní z toho důvodu, že rodiče přemýšlejí o možných následcích trestů a popřípadě se chtějí vyvarovat chyb, kterých se dopustili jejich rodiče. Důvodem může být nepříjemný až děsivý pocit

z udělovaného trestu a proto rodiče chtějí, aby tyto pocity nezažívaly i jejich děti. Dnešní doba s sebou nese i liberálnější pohled na výchovu. Rodiče jsou v mnoha ohledech k dětem benevolentnější a tedy i tresty jsou užívány v menším počtu.

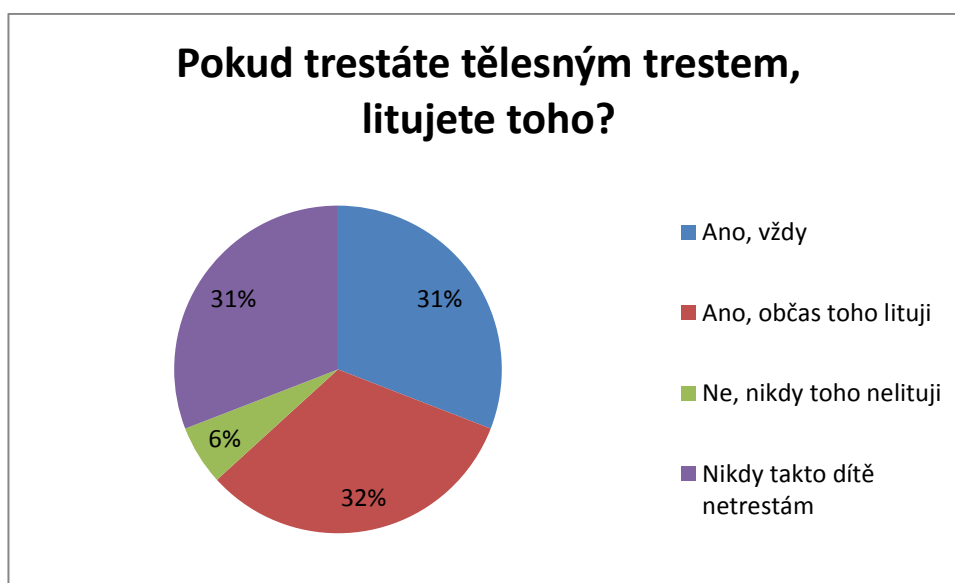
Jak jsem již zmínila, 7 % respondentů tvrdí, že trestá naprosto stejným způsobem jako jejich rodiče. Setkali se především s pohlavky a bitím rukou na zadek. Téměř každý druhý dotazovaný, který trpí materiální deprivací, trestá své děti podobným způsobem, jak ho trestali jeho rodiče. 31 % těchto lidí jsou zastánci tělesných trestů, ale vědí, že účinnější by byla domluva. Za nejúčinnější trest považují „*zákaz počítače či tabletu*“, popřípadě „*uložení práce navíc*“. Avšak ve velké míře tato skupina lidí užívá tělesné tresty. V průměru 76 % lidí při výchově užívá „*pohlavek*“, „*plácnutí přes ruku*“ či „*bití rukou na zadek*“. Jejich rodiče taktéž užívali „*bití rukou na zadek*“, „*bití vařečkou*“, „*stání/klečení v koutě*“, ale také „*zákaz televize*“.

120 respondentů (22 %) nebylo ve svém dětství trestáno tělesnými tresty. Jejich rodiče používali tresty netělesné jako „*domluva*“, „*vyhubování*“, „*zákaz scházet se s kamarády*“ či „*zákaz moderních technologií*“. Přestože nebyli v dětství tělesně trestáni při výchově svých dětí, užívají tresty jako „*bití vařečkou*“ či „*pohlavek*“. Ze 120 respondentů je to každý druhý rodič. Téměř 27 % rodičů „*plácne dítě přes ruku*“ a 8 rodičů, tj. 6 % používá jako trest „*zatřesení dítětem*“. Můžeme z toho vyvodit závěr, že přestože někteří rodiče nebyli v dětství tělesně trestáni, na své děti tělesné tresty uplatňují.

Graf 10: Shoda partnerů při výběru trestů

Téměř 50 % respondentů se shodne se svým partnerem při výběru trestu pro své dítě. Pouze 4 % (24 lidí) se v žádném případě neshodne s partnerem. 144 dotazovaných má partnera, který by vybral mírnější trest. Naopak 96 lidí by trestalo přísněji než partner. Pouze 16 respondentů odpovědělo, že své dítě vychovává sám. Z tohoto vyplývá, že výzkumný vzorek obsahuje 3 % rodičů, kteří jsou na výchovu svých dětí sami a to z jakéhokoli důvodu. V dotazníkovém šetření jsem se nezaměřovala na informace ohledně úplnosti rodiny.

Graf 11: Projevení lítosti při použití tělesných trestů

Z grafu je patrné, že téměř tři čtvrtiny respondentů trestá své děti tělesnými tresty. Avšak velké procento rodičů toho lituje. Celkem 6% respondentů vůbec nelituje toho, že své dítě potrestalo tělesným trestem. Celkem mě překvapilo, že bez lítosti používají tělesné tresty vysokoškoláci s příjmy vyššími jak 20 000 Kč, převážně se jedná o muže. Myslela jsem si, že se bude spíše jednat o lidi s nižším vzděláním a příjmy. Naopak rodiče, kteří vůbec netrestají své děti tělesnými tresty, mají většinou dvě děti a pracují v administrativě. Domnívám se, že pokud rodiče litují použití tělesného trestu, tak si uvědomují, že selhali - nepoužili jiný vhodný výchovný prostředek.

Dá se říci, že v současné době rodiče své děti poměrně často tělesně trestají. Na druhou stranu nejsou spokojeni s výchovným prostředkem, který použili. Může to být důsledkem hektické doby, kdy jsou dospělí pod neustálým stresem ze zaměstnání. Další možnost může být, že rodiče chtějí situaci řešit rychle. Nemají dostatek času či ho nechtějí věnovat domluvě. Možným vysvětlením může být i nevzdělanost ve výchově dětí. Rodiče nemusí mít povědomí o možném negativním působení trestů na dítě.

Graf 12: Zastání tělesných trestů ve výchově

Můžeme porovnat tento graf s grafem předcházejícím, který se zaměřoval na projevení lítosti při použití tělesného trestu. Pokud se zaměříme na rodiče, jež nelitují tělesných trestů, jsou zastoupeni v podobném počtu jako ti, kteří jsou zastánci těchto trestů, ale nejedná se o tytéž osoby. Zastánci tělesného trestání tvoří 4 %, tj. 24 osob. Jde o vysokoškoláky, v menším podílu o osoby se středoškolským vzděláním s maturitou, pracující v administrativě a rodiče na rodičovské dovolené.

Můžeme říci, že lidé si uvědomují nežádoucí účinky tělesných trestů, ale občas je užijí. Domluvu před tělesným trestem by upřednostňovalo 128 respondentů, tj. 24%. Tato skupina se nedá blíže specifikovat, protože z hlediska vzdělanostního či profesního je různorodá. Pokud se podíváme na následující otázku (nejúčinnější tresty) domluvu, jako nejúčinnější trest považuje 304 dotazovaných, což představuje více než polovinu dotazovaných. Rozdíl je markantní, lidé se domnívají, že domluva je velmi účinná, ale přesto se uchýlí k tělesnému potrestání. 152 respondentů s výučním listem, maturitou či vysokoškolským diplomem uvedli, že tělesné tresty ve výchově nepoužívají.

Graf 13: Nejúčinnější trest

Jak jsem již zmínila výše, za nejúčinnější trest respondenti považují „*domluvu*“. Domluva je jednou z možností, jak dítě upozornit na nevhodné chování a snažit se mu vysvětlit, proč by se takto chovat neměl. Tento způsob řešení je však náročný na čas. Rodič s dítětem si musí na domluvu najít čas, nejlépe hned po incidentu. Na druhé místo můžeme zařadit „*zákaz počítače/tabletu*“. Za poměrně účinný trest je považováno „*vyhubování*“, „*uložení práce navíc*“ a „*zákaz mobilu*“. Bohužel někteří respondenti se domnívají, že tělesný trest – „*bití rukou na zadek*“, „*plácnutí přes ruku*“ a „*pohlavek*“ je nejúčinnější forma trestu. Respondenti měli v dotazníku vybrat ze seznamu dva nejúčinnější tresty. K domluvě se nejčastěji připojovaly tresty zákazové – zákaz počítače, tabletu, mobilu. Tato spojení nejčastěji uváděli respondenti pracující v administrativě a na rodičovské dovolené.

Kombinace dvou trestů byly nejrůznější, zde zmíním jen ty, které mi přišly nejdůležitější. Podle mého mínění za velmi nevhodnou kombinaci účinných trestů bych považovala následující: „*po určitou dobu s dítětem nemluvit*“ a „*bití rukou na zadek*“. Pro dítě může být traumatické, když se s ním rodič přestane bavit. Dítě nemusí vědět, z jakých důvodů s ním rodiče nekomunikují a může se cítit ostraně, nechtěně. Zde uvedu i další kombinace:

„odejmutí toho, co má dítě rádo“ a „vyhubování“, „vyhubování“ a „pohlavek“, „zákaz scházet se s kamarády“ a „bití rukou na zadek“. Jak jsem již zmínila, častým trestem byl i „zákaz počítače/tabletu“ a k němu respondenti často přiřazovali „bití rukou na zadek“, „plácnutí přes ruku“, „pohlavek“ a „uložení práce navíc“. Časté jsou kombinace psychického a tělesného trestu. Psychický trest si dítě může pamatovat mnohem déle než tělesný trest a tím pádem může mít trauma i v dospělosti. Při psychickém trestu často dochází k odmítnutí dítěte. To poté ztrácí pocit jistoty a důvěry a v pozdějším věku může být díky těmto vzpomínkám limitován, nemusí být schopen předávat lásku a porozumění druhým. Totéž platí i pro tresty tělesné. Zkušenosti s tělesnými tresty může člověk přenášet i na své děti. Ty si mohou myslet, že toto chování je správné, protože nemusí vědět, že vychovávat lze i bez používání jakýchkoliv trestů.

Při srovnání trestů našich rodičů a pohled současných rodičů je patrný jistý rozdíl. Za dob našich rodičů byl velmi rozšířeným trestem vyhubování, pohlavek, uložení práce navíc a domluva. Nyní se mimo domluvy užívá zákaz moderních technologií, ale jisté místo si stále ponechává vyhubování. Zde můžeme vidět posun v době. Dříve nebyly technologie tolik rozšířené, tudíž se nezakazovaly. S postupem doby se dostávaly do většího povědomí a v současné době jsou hojně rozšířené a tudíž i velmi účinným trestem jejich odepření. A to z toho důvodu, že je to velice oblíbená a vyhledávaná činnost dětí. Dítě je nerado, když je mu odepřeno, to co má rádo. Z výše definovaného psychologického hlediska, je trest pro dítě to, co samotné dítě jako trest prožívá. Tudíž za velký trest můžeme považovat již zmíněný zákaz moderních technologií či nemožnost scházet se se svými kamarády. Dítě může zažívat podobné pocity, jako při jiných druzích trestů – třeba tělesných.

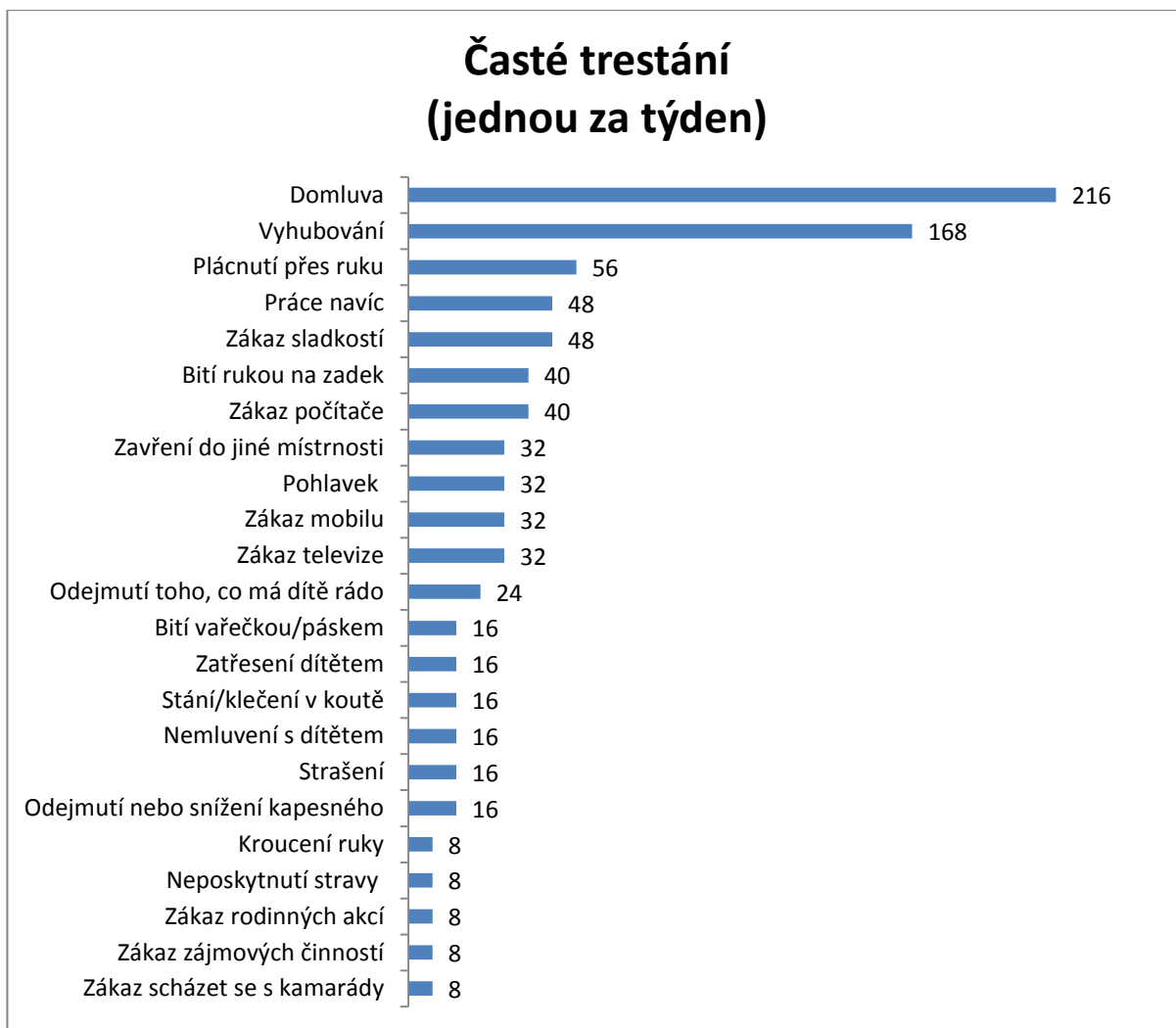
Následujícími grafy jsem zjišťovala jaké tresty a jak často je rodiče používají. Frekvenci trestání jsem rozdělila do následující šesti kategorií:

- velmi časté trestání (téměř každý den)
- časté trestání (jednou za týden)
- občasné trestání (jednou za měsíc)
- trestání zřídka (jednou do půl roku)
- výjimečné trestání
- nikdy bych netrestal/a

Graf 14: Velmi časté trestání

Graf číslo 14 nám zobrazuje, jaké tresty rodiče používají velmi často, tedy téměř každý den. Je patrné, že nejvýše zastoupeným trestem je „*domluva*“. Domluva, jako druh trestu koresponduje s neúčinnějším trestem. Užívají ho téměř všechny věkové kategorie, a co se týče povolání rodičů, tak zde také není rozdíl. Jako velmi často užívaným trestem jsou tresty spojené se zákazem moderních technologií. Tento trest nejčastěji ukládají vysokoškoláci, jež pracují jako podnikatelé. Domnívám se, že rodiče nemají čas trávit se svými dětmi dostatek volného času, nahrazují jim ho výpočetní technikou. A pokud trestají své děti, tak sáhnou právě po takovémto druhu trestu. Jak jsem již výše zmínila, rodiče v současné době hodně trestají. Ale žádný tělesný trest se nepoužívá dennodenně.

Graf 15: Časté trestání

Opět se nám v tabulce objevuje „domluva“, jako častá forma trestu, která se užívá přibližně jednou za týden. Oproti předešlému grafu nejsou moderní technologie využívány k trestání tak často. Poměrně velké zastoupení má „vyhubování“. Rodiče mohou být ze své práce unaveni, přepracováni a kvůli hektické době nemají dostatek času na osobní volno a řádný odpočinek. Proto se stává, že nemají dostatek trpělivosti a jak výsledky dotazníkového šetření ukazují, své děti hubují téměř každý týden. Jednou za týden vyhubují svým dětem rodiče na rodičovské dovolené, dělníci a administrativní pracovníci. Častěji hubují rodiče s příjmy nižšími jak 20 000 Kč. Jednou za týden rodiče trestají i tělesnými tresty („plácnutí přes ruku“ – 10 % rodičů, „bití rukou na zadek“ – 8 %, „pohlavek“ – 6 %,...). Celkem 30 % respondentů trestá často své děti tělesnými tresty. Tyto tresty užívají lidé se základním vzděláním a lidé středoškolsky vzdělaní s maturitou. Tito lidé pak pracují v obchodě, jako dělníci či jsou na rodičovské dovolené. Zvláště u rodičů na rodičovské dovolené je trestání tělesnými tresty znepokojující, protože je velká pravděpodobnost, že vychovávají poměrně

malé děti, na které mohou mít tělesné tresty neblahé důsledky. **Z celkového počtu 120 žen, které jsou na rodičovské dovolené, každá druhá žena trestá tělesnými tresty.** Tyto ženy vychovávají nejvýše 2 děti. Celkový počet dětí není zásadní v používání trestů. Pokud porovnáme vzdělanostní úroveň, tak trestem „stání/klečení v koutě“ a „pohlavkem“ trestají ženy se základním vzděláním. „Plácnutí přes ruku“ využívají taktéž ženy se základním vzděláním, ale také vysokoškolačky. „Bití rukou na zadek“ je doménou žen s vysokoškolským vzděláním.

Graf 16: Občasné trestání

Při občasném trestání, tedy užívání trestů přibližně jednou za měsíc můžeme vidět větší početní zastoupení ať už u tělesných nebo jiných trestů. Domluva již není tak často preferovaným druhem trestu. Nejvíce zastoupeno je „vyhubování“, na které navazuje „zákaz výpočetní techniky“. Občasně rodiče trestají i „uložením práce navíc“. Znepokojující je zjištění, že se ve velké míře objevují tělesné tresty. Dopouštějí se jich dělníci, lidé nezaměstnaní, ale také pracovníci v administrativě. Celkově lze říci, že se jedná o lidi s nižším vzděláním. Tuto skupinu rodičů lze hůře charakterizovat, protože zde nehrají roli finance. Vzdělání taktéž není prioritní. Z analýzy vyplývá, že takto trestají rodiče intuitivně, kde žádné okolní prvky nejsou určující. Pokud se zaměříme na zdravotnické a učitelské profese, tak můžeme zjistit, že ani tato skupina respondentů se nevyhýbá tělesným trestům. Nejvíce zastoupeným tělesným trestem je „plácnutí přes ruku“ či „pohlavek“. Tedy tresty občas využívá téměř každý druhý zdravotník či pedagog.

Graf 17: Trestání zřídka

Na grafu číslo 17 můžeme vidět, že nejvíce zastoupenou odpovědí je „*plácnutí přes ruku*“. Tímto trestem potrestá 72 rodičů své dítě přibližně jednou za půl roku. Jedná se o rodiče se středoškolským, popřípadě nižším vzděláním. Téměř většina těchto rodičů jsou na rodičovské dovolené. Jak jsem již zmínila, dotazník neobsahuje otázku týkající se věku dětí. Proto se mohu jen domnívat, že takto jsou trestáni děti ve věku 3-4 let. Rodiče často plácnou dítě přes ruku například z toho důvodu, aby tak malé dítě nestrkalo ruce do otevřeného ohně. Plácnutí je v dané situaci rychlejší řešení než vysvětlování, proč to nemá dělat. Rodič tím může zamezit popálení dítěte. Avšak skutečnost může být jiná a má domněnka se nemusí slučovat se skutečností a opravdu ho takto tělesně trestá.

Poměrně hojně jsou zastoupené takové tresty, které můžeme řadit do tělesných trestů. Užívání tělesných trestů koresponduje s grafy číslo 11 a 12, jež se zaměřovaly na projevení lítosti při použití tělesných trestů a na to, zda jsou respondenti zastánci tělesného trestání. Zde je patrné, že lidé nejsou úplnými zastánci tělesných trestů ve výchově, ale používají je. Graf 12 dokazuje, že 44 % respondentů není zastáncem tělesných trestů, ale občas je využije. Rodiče užijí „*plácnutí přes ruku*“, „*pohlavek*“ či „*bití rukou na zadek*“ zřídka kdy. Mezi těmito rodiči jsou i ti, kteří jsou zastánci tělesných trestů ve výchově a nelitují jich. Ostatní pokud již dítě takto potrestají, tak svého jednání litují. U trestu „*plácnutí přes ruku*“ uvádí 78% respondentů, že se částečně shodují s výchovou od svých rodičů. Tudiž lítost nad tímto trestem může být dána tím, že tito rodiče byli takto v dětství trestáni a přenášejí to na své děti. Po udělení trestu si však uvědomí, že se nezachovali správně a měli raději užít jiný výchovný prostředek. Totéž platí i pro ostatní tělesné tresty. Svě nezastupitelné místo má i „*domluva*“ a „*zákazy moderních technologií*“.

Graf 18: Výjimečné trestání

Je patrné, že mezi užívanými tresty se mnohdy objevují tresty zákazové, především zákaz používání moderních technologií. Ale také „pohlavek“, „domluva“, „vyhubování“, „plácnutí přes ruku“. Pokud se podíváme na graf výjimečného trestání, je zřejmé, že „zákaz televize a počítače“ jsou nejčastějšími zákazy. Z toho vyplývá, že rodiče zákazem výpočetní techniky trestají jen výjimečně, ačkoli to nekorresponduje s předchozími grafy, které ukazují častější frekvence trestání (denně, týdně atd.). Totéž můžeme pozorovat i u trestu „pohlavek“ či „plácnutí přes ruku“.

Co se týče psychických trestů, tak by je rodiče jako trest také použili, ale naštěstí jen ve výjimečných případech. Toto může značit větší ostražitost rodičů před možnými psychickými následky a dopady na dítě. Nicméně 22 % osob výjimečně užívá i trest nemluvení s dítětem. Tohoto trestu využívali kupodivu lidé s vysokoškolským vzděláním (56 respondentů) často s příjmy vyššími jak 20 000 Kč, pracující v administrativě, obecně lidé s vyšší vzdělanostní úrovní. 88 rodičů (16%) svoje děti straší. Nejčastěji se jedná o lidi se

středoškolským vzděláním ve věku kolem 40 let s příjmy do 15 000 Kč. Psychických trestů se snaží nejvíce vyvarovat pedagogické a zdravotnické profese.

Graf 19: Nikdy bych takto netrestal

Tento graf nám udává, kolik lidí by daným trestem své děti netrestalo. Při srovnání s předchozím grafem si můžeme povšimnout, že tělesné tresty by v žádném případě nepoužilo poměrně více rodičů. V grafu číslo 12 si můžeme všimnout, že 152 respondentů nikdy nepoužívá tělesné tresty. V porovnání s předešlými grafy je zjevné, že rodiče ví, že tělesné tresty nejsou ve výchově vhodné, ale používají je. Při přímé otázce, zda by použili například „bití rukou na zadek“ (což můžeme považovat za tělesný trest), 200 respondentů uvedlo, že by takto nikdy netrestali. Při analýze dat můžeme pozorovat, že respondenti, kteří odpověděli,

že netrestají tělesnými tresty, tak při určování četnosti udělování trestů odpověděli, že tělesné tresty užívají občas (jednou za měsíc). Domnívám se, že respondenti se vidí v lepším světle, než ve skutečnosti jsou.

Co se týče „*domluvy*“ jako jedním z možných trestů (podle mého názoru nejmírnějším typem trestu), tak by takto nikdy netrestalo 16 respondentů. Bohužel jsem otázku měla uzavřenou a již jsem se nedozvěděla, proč by domluvu nepoužili.

4.8 Ověřování hypotéz

V této části přecházíme ke statistickému ověřování získaných dat. Testování hypotéz umožňuje posoudit, zda získaná data vyhovují předpokladu, který jsem si stanovila. Tedy zjistím, zda hypotézy mohu přijmout či zamítnout. Pro statistické ověřování dat použiji dvouvýběrový F-test, abych zjistila, zda rozptyly daných souborů jsou shodné či nikoli. Poté budu provádět dvouvýběrový T-test buď pro shodné či neshodné rozptyly. Z výsledků těchto testů rozhodnu, zda hypotézu mohu přijmout či ji zamítnout.

Dvouvýběrový F-test

Výpočet testového kritéria	$TK = F = \frac{s_1^2}{s_2^2}$
Výpočet kritické hodnoty	$KH_d = F_{\frac{\alpha}{2}}(n_1 - 1 n_2 - 1)$ $KH_h = F_{1-\frac{\alpha}{2}}(n_1 - 1 n_2 - 1)$
Hladina významnosti	$\alpha = 0,05$
Rozhodovací pravidlo	H_0 se nezamítá pro $KH_d \leq TK \leq KH_h$ H_0 se zamítá pro $TK > KH_h$ nebo $TK < KH_d$ (KH_h vždy menší než 1, KH_d vždy větší než 1)

Dvouvýběrový T-test pro shodné rozptyly

Výpočet testového kritéria	$TK = t = \frac{x_2 - x_1}{s \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$
Výpočet kritické hodnoty	$KH = t_{1-\frac{\alpha}{2}}(n_1 + n_2 - 2)$
Hladina významnosti	$\alpha = 0,05$
Rozhodovací pravidlo	H_0 se nezamítá pro $-KH \leq TK \leq KH$ H_0 se zamítá pro $TK > KH$ nebo $TK < -KH$

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

Výpočet testového kritéria	$TK = t = \frac{x_2 - x_1}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$
Výpočet kritické hodnoty	$KH = t_{1-\frac{\alpha}{2}}(d_2)$
Hladina významnosti	$\alpha = 0,05$
Rozhodovací pravidlo	H_0 se nezamítá pro $-KH \leq TK \leq KH$ H_0 se zamítá pro $TK > KH$ nebo $TK < -KH$

Hypotéza H1: Rodiče se základním vzděláním používají méně druhů trestů, než rodiče s vysokoškolským vzděláním.

H₀: vzdělání neovlivňuje počet užívaných druhů trestů

H₁: vzdělání ovlivňuje počet užívaných druhů trestů

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 2,093028

KH = 1,468639

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	ZŠ	VŠ
Střední hodnota (aritmetický průměr)	39,6	22,63

TK = 5,13026

KH = 2,010635

Závěr: zamítám nulovou hypotézu. **Tudíž vzdělání ovlivňuje počet užívaných druhů trestů. Lidé se základním vzděláním užívají více druhů trestů než lidé s vysokoškolským vzděláním.**

Hypotéza H2: Rodiče s nižším socio-ekonomickým postavením používají častěji tělesné tresty než rodiče s vyšším socio-ekonomickým postavením.

H₀: socio-ekonomické postavení neovlivňuje frekvenci užívání tělesných trestů

H₁: socio-ekonomické postavení ovlivňuje frekvenci užívání tělesných trestů

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 3,873532

KH = 1,537535

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	Nižší status	Vyšší status
Střední hodnota (aritmetický průměr)	14	5,72

TK = 5,30749

KH = 2,010635

Závěr: zamítám nulovou hypotézu. Tudiž socio-ekonomické postavení ovlivňuje frekvenci užívání tělesných trestů. Lidé s nižším socio-ekonomickým postavením užívají tělesné tresty častěji.

Hypotéza H3: Trest „neposkytnutí stravy“ a „strašení dětí“ používají nejméně často rodiče pracující ve zdravotnictví či školství oproti dělnickým profesím.

H₀: zaměstnání neovlivňuje způsob trestání.

H₁: zaměstnání ovlivňuje způsob trestání.

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 0,047147

KH = 0,732001

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	Zdravotnictví/školství	Dělníci
Střední hodnota (aritmetický průměr)	0,0625	0,494845

TK = -3,73845

KH = 1,983264

Závěr: zamítám nulovou hypotézu. Tudiž zaměstnání ovlivňuje způsob trestání. **Lidé s dělnickou profesí trestají častěji své děti "neposkytnutím stravy" a "strašením dětí" než lidé pracující ve zdravotnictví a školství.**

Hypotéza H4: Rodiče s příjmy vyššími jak 30 tis. Kč volí častěji pro své děti tresty omezující přístup k informačním technologiím oproti těm rodičům, jež mají příjmy nižší.

H₀: výše příjmů neovlivňuje způsob trestání dětí.

H₁: výše příjmů ovlivňuje způsob trestání dětí.

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 0,240366

KH = 0,616168

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	Vyšší příjmy	Nižší příjmy
Střední hodnota (aritmetický průměr)	4	4,71875

TK = -2,0583

KH = 2,009575

Závěr: zamítám nulovou hypotézu. Tudíž výše příjmů ovlivňuje způsob trestání dětí. **Lidé s nižšími příjmy volí častěji tresty omezující přístup k informačním technologiím.**

Hypotéza H5: Rodiče, jež byli v dětství tělesně trestáni, využívají rovněž při výchově svých dětí tělesné tresty.

H₀: způsob výchovy našich rodičů neovlivňuje náš způsob výchovy.

H₁: způsob výchovy našich rodičů ovlivňuje náš způsob výchovy.

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 1,246391

KH = 1,234936

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	Byli trestáni	Nebyli trestáni
Střední hodnota (aritmetický průměr)	6,55814	3,56

TK = 5,959219

KH = 1,965203

Závěr: zamítám nulovou hypotézu. **Tudíž způsob výchovy našich rodičů ovlivňuje náš způsob výchovy. Rodiče, jež byli v dětství tělesně trestáni rovněž tělesně trestají své děti.**

Hypotéza H6 - 1: *Vzrůstající počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání dětí – tělesný trest.*

H₀: počet dětí v rodině neovlivňuje způsob trestání

H₁: počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 0,504652

KH = 0,764908

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	1-2 děti	3 a více dětí
Střední hodnota (aritmetický průměr)	6	5,37931

TK = -0,67093

KH = 1,985802

Závěr: nezamítám nulovou hypotézu. **Tudíž počet dětí v rodině neovlivňuje způsob trestání – tělesné tresty.**

Hypotéza H6 - 2: Vzájemný počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání dětí – psychický trest.

H₀: počet dětí v rodině neovlivňuje způsob trestání

H₁: počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 0,427617

KH = 0,764908

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	1-2 děti	3 a více dětí
Střední hodnota (aritmetický průměr)	2,913793	2,7

TK = 0,396325

KH = 1,986377

Závěr: nezamítám nulovou hypotézu. **Tudíž počet dětí v rodině neovlivňuje způsob trestání – psychický trest.**

Hypotéza H6 - 3: *Vzrůstající počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání dětí – zákaz moderních technologií.*

H₀: počet dětí v rodině neovlivňuje způsob trestání

H₁: počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

H₀: rozptyly nejsou shodné

H₁: rozptyly jsou shodné

TK = 0,668088

KH = 0,764908

Rozhodovací pravidlo: nulová hypotéza se nezamítá. Rozptyly nejsou shodné.

Dvouvýběrový T-test pro neshodné rozptyly

	1-2 děti	3 a více dětí
Střední hodnota (aritmetický průměr)	4,586207	5,2

TK = -1,25444

KH = 1,984467

Závěr: nezamítám nulovou hypotézu. Tudíž počet dětí v rodině neovlivňuje způsob trestání – zákaz moderních technologií.

4.9 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

V praktické části diplomové práce jsem provedla kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření v havlíčkobrodských společnostech a organizacích a dále na internetu. Zvolenou výzkumnou metodou byla metoda dotazování. Dotazníky byly distribuovány v tištěné podobě na výše uvedených místech a taky na internetu, nejen pomocí sociálních sítí. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jestli existuje nějaká spojitost ve způsobech výchovy a socio-ekonomickém postavením rodiny. Jako dílčí cíl jsem si zvolila myšlenku, zda dochází k předávání stylu výchovy mezi generacemi. Pro určení relevantních výsledků jsem zvolila celkem 6 hypotéz, které byly statisticky vyhodnoceny a ověřeny.

První hypotézou jsem zjišťovala, zda úroveň vzdělání ovlivňuje počet užívaných trestů. Mé výsledky ukazují, že lidé se základním vzděláním ve větší míře užívají více druhů trestů než lidé s vysokoškolským vzděláním. Statistiky ministerstva práce a sociálních věcí zveřejňují data ohledně zanedbávání, týrání a zneužívání dětí. Údaje nám ukazují kolik dětí a kým jsou týrané, kdo je ohlašovatel či jaká jsou udělena opatření. Nezaměřují se na vzdělanostní úroveň trestajícího rodiče. Prostřednictvím mého výzkumného šetření jsem dospěla k závěru, že lidé s nižším vzděláním se častěji přiklání k tělesnému trestání svých dětí než lidé s vyšším stupněm vzdělání. Lze zde vyčíst určitá pravděpodobnost, že lidé, kteří se dopouštějí týrání svých dětí, mají nejspíše nižší vzdělanostní úroveň.

V pořadí druhá hypotéza se zaměřovala na socio-ekonomické postavení rodiny ve spojení s trestáním. Moje teze navazovala na předchozí hypotézu. Mnou sestavený dotazník se zaměřoval jen na jednotlivce a ne na rodinu jako celek. Tudíž mohu jen předpokládat, že celková situace rodiny bude podobná, jako postavení jednotlivce. Je velmi nepravděpodobné, že by rodiče byli v tomto ohledu natolik rozdílní. Jsem si vědoma tohoto poměrně zásadního nedostatku. Za rodinu s nižším socio-ekonomickým postavením jsem považovala takovou rodinu, kde rodič má základní vzdělání a příjmy do 15 000 Kč za měsíc. Naopak rodiny s vyšším socio-ekonomickým postavením jsem definovala ty, kde rodič má vyšší odborné popřípadě vysokoškolské vzdělání a příjmy vyšší jak 20 000 Kč za měsíc. Hypotézu jsem svým výzkumem prokázala. Socio-ekonomické postavení opravdu ovlivňuje frekvenci užívání tělesných trestů. Lidé s nižším socio-ekonomickým postavením užívají tělesné tresty častěji. Tato hypotéza do jisté míry koresponduje s předcházející.

Třetí hypotézou jsem zjišťovala vztah mezi profesí a vybranými tresty. Předpoklad byl, že trest „neposkytnutí stravy“ a „strašení dětí“ používají nejméně často rodiče pracující ve zdravotnictví či školství oproti dělnickým profesím. Tyto tresty byly vybrány záměrně.

Důvodem bylo, že zdravotníci a pedagogové mají patřičné znalosti z oblasti psychologie a vědí, že psychické tresty mohou mít negativní dopady na vývoj svých potomků. Hypotézou jsem tento fakt potvrdila. Dělnické profese trestají své děti těmito psychickými tresty častěji. Nedá se doslovně říci, že žádný zdravotník či pedagog by takto netrestal, ale v porovnání takto trestá mnohem méně než ostatní.

Čtvrtá hypotéza se orientovala na platové podmínky rodičů v kombinaci s užívanými tresty. Usuzovala jsem, že lidé s příjmy vyššími jak 30 000 Kč měsíčně budou preferovat trest zákazu moderních technologií. Statistické testování ukázalo, že výše příjmů ovlivňuje způsob trestání dětí zásadním způsobem. Výsledkem byl fakt, že častěji volí zákaz moderních technologií rodiče s nižšími příjmy. Z vlastní zkušenosti jsem si ověřila, že přestože rodiny mají pouze omezené finanční prostředky, tak i v takovýchto rodinách vlastní moderní televize, mobily či tablety. Tento fakt může vysvětlovat výsledky výzkumného šetření. Přestože rodiny nemají dostatek finančních prostředků, vlastní výpočetní techniku. Děti ji mnohdy využívají jako zdroj zábavy a tím pádem, pokud rodiče trestají děti, tak využijí zabavení těchto věcí. Bohatší rodiny berou moderní technologie jako standart, jako součást každodenního života, tudíž je za trest neodebírají. V chudších rodinách jsou tyto technologie navíc. Tudíž jejich zákaz má větší účinek než v bohatších rodinách. Druhou hypotézou jsem potvrdila, že lidé s nižším socio-ekonomickým postavením častěji trestají své děti tímto druhem trestu. Tudíž i zde spatřuji souvislosti s trestáním dětí a určitým postavením rodiny ve společnosti.

Následující hypotézou jsem zkoumala, zda dochází k přenosu výchovných prvků z generace na generaci. Již zmiňovaný výzkum společnosti MEDIARESEARCH, a.s. nám dokládá, že alespoň občas byla vystavena tělesným trestům ze strany svých rodičů zhruba polovina české populace ve věku 15-ti let a starší. Pravidelné využívání fyzických trestů ze strany rodičů uvedlo 10% dotázaných respondentů. Další zhruba třetina byla fyzicky trestána pouze ve výjimečných případech a pouze necelá pětina respondentů uvádí, že jejich rodiče fyzické tresty nevyužívali nikdy nebo téměř nikdy. Zatímco zhruba polovina české populace byla občas vystavena fyzickým trestům ze strany rodičů, pouze necelá čtvrtina respondentů deklaruje stejné chování – tj. občasné využívání fyzických trestů při výchově svých dětí. Naopak téměř třetina české internetové populace deklaruje, že fyzické tresty téměř nevyužívá (nebo by je nevyužívala - 31%). Fyzické trestání ze strany rodičů v dětství vede k benevolentnějšímu přístupu k fyzickým trestům a také vyššímu využívání fyzických trestů u vlastních dětí. Respondenti, kteří deklarovali častější vystavení fyzickým trestům ze strany svých rodičů, inklinují k tomu trestat své děti častěji než respondenti, kteří v dětství téměř

trestání nebyli.¹⁰⁷ Výsledky mého výzkumného šetření korespondují s těmito údaji. Statistickým ověřováním jsem potvrdila, že rodiče, jež byli v dětství tělesně trestáni, rovněž tělesně trestají své děti mnohem častěji než ti rodiče, kteří v dětství tělesně trestání nebyli.

Poslední hypotéza mého výzkumu se vztahovala k trestání v souvislosti s počtem dětí. Moje hypotéza zněla: vzrůstající počet dětí v rodině ovlivňuje způsob trestání dětí. Pro přesnější výsledky jsem rozdělila tresty na tresty tělesné, psychické a trest formou zákazu moderních technologií. Ve všech třech případech jsem hypotézu musela jednoznačně zamítnout. Tímto zjištěním jsem byla velmi překvapená. Domnívala jsem se, že počet dětí v rodině bude ovlivňovat nejen způsob výchovy, ale i výběr trestů. Rodiče nejspíše kvůli časovým dispozicím sáhnou do kategorie tělesných trestů, které jsou rychlé a mnoho rodičů si myslí, že jsou i účinné. Mým vlastním názorem bylo, že rodiče, kteří mají více dětí, jsou poměrně zaneprázdněni nejen výchovou dětí, ale i pracovními povinnostmi a tudíž pro rychlé řešení výchovných problémů používají především tělesné tresty poměrně frekventovaně.

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že počet dětí neovlivňuje způsob trestání. Je to pro mě překvapující zjištění a nejsem si jistá příčinami takovýchto výsledků. Jedním z důvodů může být fakt, že rodiče mají své děti stejně rády a nezáleží na jejich počtu. Rodiče, jež mají více dětí, zvládají výchovu stejně jako rodiny s jedním dítětem. Nedostatek svého výzkumu spatřuji v tom, že jsem nezjistila závislost úplnosti rodiny na způsobu trestání. Zde by bylo zajímavé sledovat například, jak se projevuje střídavá péče rodičů o dítě a způsob trestání dítěte každým z rodičů po dobu strávenou s dítětem. Jako největší úspěch a nejdůležitější zjištění z mého výzkumu považuji prokázání faktu, že socio-ekonomické postavení ovlivňuje způsob výchovy. Na tuto myšlenku byla koncipována a zaměřována největší část mého dotazníku. Výsledky pak jsou shrnuté u jednotlivých hypotéz a v závěru mé diplomové práce.

Dále bych chtěla zmínit, že velké procento rodičů (více jak 70 %) trestá své děti tělesnými tresty. 6 % dotazovaných nikdy nelituje toho, že užili tělesného trestu. 4 % respondentů dokonce uvádí, že jsou zastánci tělesných trestů, protože to je rychlé a účinné. Může to být dáno tím, že každý druhý rodič byl v dětství tělesně trestán. Taktéž polovina respondentů uvedla, že trestá podobným způsobem, jako jejich rodiče. Přestože nebyli někteří dotazovaní v dětství tělesně trestáni, oni při výchově tělesné tresty užívají.

V dotazníkovém šetření uvedlo 60 žen na rodičovské dovolené, že používá při výchově tělesné tresty (jedná se o každou druhou ženu na rodičovské dovolené). Lidé, kteří

¹⁰⁷ MEDIARESEARCH, a.s. *Fyzické tresty, výzkum PR* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://ilom.cz/wp-content/uploads/2009/06/LOM_fyzick%C3%A9-tresty_v%C3%BDzkum-PR.pdf.

pociťují materiální deprivaci, trestají nejčastěji pohlavkem, plácnutím přes ruku a bitím rukou na zadek. Respondenti, kteří uvedli, že pobírají určitou formu důchodu tvrdí, že nejsou v žádném případě zastánci tělesných trestů. Avšak jejich odpovědi se neshodují. Tito lidé v dotazníku zaznačili, že jako trest používají pohlavek, plácnutí přes ruku a bití rukou na zadek. U mnoha otázek jsem zjistila rozpor mezi jednotlivými odpověďmi. Domnívám se, že toto téma je v mnohém ohledu diskutabilní. Rodiče mohou záměrně zkreslovat odpovědi, aby nevypadali, že své děti ve velké míře trestají tělesnými tresty. Dílčím cílem práce bylo mimo jiné vytvoření prostoru, aby se respondenti mohli zamyslet nad výchovou svých dětí. Při vyplňování dotazníku měli prostor pro přemýšlení nad používanými tresty, nad frekvencí trestání a jinými aspekty výchovy.

Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala problematikou trestání dětí v závislosti na sociálním postavení rodiny. V teoretické části jsem popisovala rodinu, její funkce a hodnoty. Dále jsem se zaměřila na trestání dětí. Zmínila jsem jednotlivé druhy a funkce trestů. Poskytla jsem návod, jak s tresty správně zacházet. Poslední kapitola teoretické části se věnovala syndromu CAN tj. syndromu týraného, zneužívaného a zanedbaného dítěte.

Praktická část práce navazovala na teoretické poznatky. Pomocí dotazníkového šetření jsem získala informace od 544 respondentů. Myslím si, že pro účely této práce je to dostatečně velký počet odpovědí pro relevantnost výsledků. Internetovou a tištěnou distribucí bylo zajištěno i rovnoměrné rozvrstvení odpovědí ohledně socio-ekonomického postavení dotazovaných. Chtěla bych zmínit, že celkem 104 respondentů, tj. 19 % trpí materiální deprivací. Tito lidé nejsou schopni ze svých finančních příjmů nejčastěji uhradit neočekávané výdaje převyšující částku 10 000 Kč, natož umožnit celé rodině týdenní dovolenou mimo domov. V souvislosti s materiální deprivací bych uvedla, že každý druhý člověk, který pociťuje materiální deprivaci, pak trestá podobným způsobem, jakým byl trestán v dětství sám. Tato skupina dotazovaných byla trestána tělesnými tresty, tudíž i svoje děti takto trestají. Tento fakt jsem potvrdila i statistickými metodami, právě v praktické části. Výsledky dokládají i výzkumy, které byly na toto téma zaměřené a v této práci také uvedené. Jako pozitivum výzkumu bych uvedla, že každý druhý dotazovaný se se svým partnerem shodne na společné výchově svých dětí. Rodiče se domnívají, že nejúčinnějším trestem je domluva či zákaz počítače a tabletu.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jestli je nějaká spojitost ve způsobech výchovy a socio-ekonomickém postavením rodiny. Dílčím cílem bylo určit, zda dochází k přenosu stylu výchovy z generace na generaci. Jak jsem již uvedla, spojitost mezi přenosem výchovných stylů je zjevný. 37 % respondentů uvedlo, že své děti vychovávají podobným způsobem, jako byli vychováváni v mládí oni sami. Pomocí statistického ověřování dat jsem zjistila, že vzdělání, výše příjmu, ale i profese do jisté míry ovlivňují způsob výchovy.

Výchova dětí je velmi složitý úkol, kterému musí rodiče čelit. Existuje mnoho příruček, které radí, jak správně vychovávat dítě. Mnoho autorů ve svých publikacích popisuje, čeho se máme při výchově vyvarovat a co je pro dítě nevhodné. Avšak neexistuje jediný správný a zaručený návod na výchovu. Tato práce může čtenáře přimět k zamyšlení nad výchovou dětí, ale i jako podklad pro možné další výzkumy, které se pojí s tímto tématem. Závěrem bych řekla, že správný rodič je ten, který své dítě miluje a je mu oporou v jakékoli situaci.

Seznam použité literatury

Bít děti se v ČR stále smí: změni se ale tresty za týrání [online]. In: Praha, 2014 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1007552-bit-deti-se-v-cr-stale-smi-zmeni-se-ale-tresty-za-tyrani>

BROMFIELD, Richard. *Stop rozmazlování!*. Praha: Portál, 2014. 143 s. ISBN 978-80-262-0704-7.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Listina základních práv a svobod* [online]. In.: 1992, ročník 1992, částka 1, číslo 2 [cit. 2016-11-19]. Dostupné také z: <http://www.dcmat.cz/dokumenty/listina-zakladnich-prav-a-svobod.pdf>

ČESKÁ REPUBLIKA. *LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE* [online]. In.: 2010, ročník 2010, C 83/391 [cit. 2016-11-19]. Dostupné také z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:CS:PDF>

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon občanský zákoník* [online]. In.: 2012, ročník 2012, částka 33, číslo 89 [cit. 2016-11-19]. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

DUBSKÁ, Drahomíra. *Sama s dětmi*. Statistika&My [online]. 2015, 2015(3) [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/sama-s-detmi/>

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). 275 s. ISBN 80-7169-254-9.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. 383 s. ISBN 80-7178-063-4.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 261 s. ISBN 78-80-7315-185-0.

GILLERNOVÁ, Ilona. *Společné činnosti rodičů a dětí a styly rodičovské výchovy*. *Československá psychologie*. Praha: Psychologický ústav AV ČR, 2009, 62(4), 53. ISSN 0009-062X.

GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.

GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada) 182 s. ISBN 978-80-247-2390-7.

HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-78-4.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. 174 s. ISBN 978-80-262-0042-0.

HELLER, Daniel, Jana PROCHÁZKOVÁ a Irena SOBOTKOVÁ (eds.). *Psychologické dny 2004: "Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování" : sborník z konference Psychologické dny Olomouc 2004*. Praha: Českomoravská psychologická společnost, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, suppl. 35. ISBN 80-244-1059-1.

Child Discipline: Ontario Parents' Knowledge, Beliefs and Behaviours. 1. Toronto: Best Start Resource Centre, 2014

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 254 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 91 s. ISBN 978-80-7435-507-3.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Velká didaktika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, 1954. Knižnica pedagogických klasikov, sv. 7.

KOPŘIVA, Pavel a Tatjana KOPŘIVOVÁ. Fyzické tresty narušují sebepojetí dětí. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, s.r.o., 2008, 14(10). ISSN 1212-9607.

KOPŘIVA, Pavel, Jana NOVÁČKOVÁ, Dobromila NEVOLOVÁ a Tatjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. 3. vydání. Bystřice pod Hostýnem: P. Kopřiva - Spirála, 2008. 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.

KOŠAN, Petr. *Jean Jacques Rousseau a jeho pedagogický odkaz* [online]. České Budějovice, 2011. [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <https://wstag.jcu.cz/StagPortletsJSR168/KvalifPraceDownloadServlet?typ=1&adip-idno=22189>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce ThDr. Rudolf Svoboda.

KOUBOVÁ, Karolína a Patricie STROUHALOVÁ. Jak to vidíte?: Fyzické tresty, ano či ne? Patří do výchovy? Na naše otázky odpovídala Zuzana Baudyšová a dětský psycholog.... In: *Český rozhlas Dvojka* [online]. Praha, 2013 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2823668>

LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. V Praze: Paseka, 2006. Fénix (Paseka). 369 s. ISBN 80-7185-647-9.

LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-75-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2012. 128 s. ISBN 978-80-262-0133-5.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. 216 s. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. 171 s. ISBN 978-80-262-0697-2.

MEDIAN, s.r.o. *Trestání dětí* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://simar.cz/clanky/trestani-deti.html>

MEDIARESEARCH, a.s. *Fyzické tresty, výzkum PR* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://ilom.cz/wp-content/uploads/2009/06/LOM_fyzick%C3%A9-tresty_v%C3%BDzkum-PR.pdf.

MELGOSA, Julián a Raul POSSE. *Umění výchovy dítěte*. Praha: Advent-Orion, 2003. Harmonický život. 195 s. ISBN 80-7172-613-3.

MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let*. Praha: Portál, 2011. 212 s. ISBN 978-80-7367-857-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 312 s. ISBN 80-86429-58-X.

NAKER, Dipak a Deborah SEKITOLEKO. *Positive Discipline: Creating A good School Without Corporal Punishment*. Raising Voices, 2009. 73 s. ISBN 978-9970-893-10-2.

Národní zpráva o rodině 2004. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/898>

NATIONAL CHILD TRAUMATIC STRESS NETWORK. *Physical punishment: What parents should know*. 1. Los Angeles: Physical Abuse Collaborative Group, 2009.

- Názory občanů na tělesné tresty dětí. [Http://stopnasilinadetech.cz/](http://stopnasilinadetech.cz/) [online]. 2008, č. 1, s. 1 [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: http://stopnasilinadetech.cz/pdf/nazory_obcanu_na_telesne_tresty.pdf
- PREKOPOVÁ, Jiřina. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010. Rádci pro rodiče a vychovatele. 106 s. ISBN 978-80-7367-766-4.
- Ročníkové výkazy o výkonu sociálně právní ochrany dětí [online]. [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>
- ŘEHOŘOVÁ, Kateřina. Moderní tresty pro zlobivé děti. *Mineralfit.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-11-19]. ISSN 1801-867X. Dostupné z: <http://www.mineralfit.cz/clanek/moderni-tresty-pro-zlobive-deti>
- ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013. 174 s. ISBN 978-80-262-0343-8.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů* [online]. Praha: SEVT, 1991, ročník 1991, částka 22, číslo 104. [cit. 2017-01-21] Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2434>
- SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 219 s. ISBN 978-80-262-0217-2.
- ŠUSTOVÁ, Šárka. *Jak se měří materiální deprivace*. *Statistiky&My* [online]. 2015, 2015(3) [cit. 2017-01-14]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/jak-se-meri-materialni-deprivace/>
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. 467 s. ISBN 978-80-246-1832-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. s. 593. ISBN 978-80-7367-414-4.
- VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. 37 s. ISBN 978-80-7440-001-8.
- VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018* [online]. In: . Praha: Úřad vlády, 2010, s. 16 [cit. 2016-08-29]. ISBN 978-80-87041-86-

4. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/vydavatelstvi/vydane-publikace/narodni-strategie-prevence-nasili-na-detech-v-cr-na-obdobi-2008-2018-79428>

VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). 116 s. ISBN 80-247-0814-0.

VANÍČKOVÁ, Hana a SIRIUS. Bití dětí [Rizikové chování dospělého k dítěti]. In: *Šamcedětem.cz* [online]. Praha: Sirius, 2011-, publikováno: 13. 4. 2012, aktualizováno: 2. 3. 2014 [cit. 2014-03-09]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-diteti/bití-deti.shtml>.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2010 [cit. 2016-11-19]. Rada vlády pro lidská práva. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/rlp-uvod-17537>

Vyjádření vlády České republiky ke kolektivní stížnosti podané na ČR pro porušování Evropské sociální charty z důvodu absence právní úpravy výslovného zákazu tělesných trestů dětí v rodině, ve škole a dalších institucích a místech [online]. 2014, 12 [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17219/vi_2014_27_p1.pdf

Výzkum Linky bezpečí. *Retrospektivní studie fyzického a psychického týrání v dětství u dospělé populace ČR* (realizovaný v letech 2001–2003) [online]. [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/retrospektivni-studie-fyzickeho-a-psychickeho-tyrani-v-detstvi-u-dospele-populace-cr-49.html>

Vzdělanostní struktura obyvatelstva. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2130-03--3_8_vzdelanostni_struktura_obyvatelstva

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů	51
Graf 2: Věk respondentů	52
Graf 3: Vzdělání respondentů	52
Graf 4: Měsíční příjem respondentů	53
Graf 5: Povolání respondentů	54
Graf 6: Co si respondenti nemohou v současnosti dovolit	55
Graf 7: Počet dětí	56
Graf 8: Jak trestali rodiče	57
Graf 9: Trestání dle výchovy rodičů	58
Graf 10: Shoda partnerů při výběru trestů	59
Graf 11: Projevení lítosti při použití tělesných trestů	60
Graf 12: Zastání tělesných trestů ve výchově	61
Graf 13: Nejúčinnější trest	62
Graf 14: Velmi časně trestání	64
Graf 15: Časté trestání	65
Graf 16: Občasné trestání	66
Graf 17: Trestání zřídka	67
Graf 18: Výjimečné trestání	69
Graf 19: Nikdy bych takto netrestal	70

Seznam tabulek

Tabulka 1: Znaky tradiční, moderní a postmoderní rodiny	14
Tabulka 2: Rodičovské styly výchovy a jejich důsledky	19
Tabulka 3: Model devíti polí způsobu výchovy	20
Tabulka 4: Počet týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí v ČR	37
Tabulka 5: Srovnání vzdělanostní struktury respondentů s populací ČR	53

Příloha

Milí respondenti,

obracím se na vás s prosbou o vyplnění tohoto krátkého dotazníku, jehož vyplnění Vám nezabere více než 5 min. Mým cílem je prozkoumat problematiku, která se týká způsobu výchovy v kontextu s tresty. Dotazník je zcela anonymní – **tedy prosím, nepodepisujte se**. Vaše odpovědi, které se blíží co nejvíce Vašemu názoru, prosím kroužkujte. Pokud se objeví pár teček, prosím vypište, co nejstručněji. Předem děkuji za vyplnění a za Váš čas.

Bc. Jana Dvořáková

Pro více informací: st40470@student.upce.cz

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) Muž b) Žena

2. Jaký je Váš věk? (vypište prosím)

.....

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Bez vzdělání
b) Základní
c) Odborné učiliště – vyučen(a)
d) Střední s maturitou
e) Vyšší odborné
f) Vysokoškolské

4. Pracujete jako?

a) Dělník (manuální práce)	g) V obchodě
b) V administrativě	h) Podnikatel, živnostník
c) Ve školství	i) Ve stavebnictví
d) Ve zdravotnictví	j) Jsem na rodičovské dovolené
e) Pobírám důchod (invalidní, starobní)	k) Jsem nezaměstnaný/á
f) Jiné (prosím vypište)	

5. Jaký je Váš čistý měsíční příjem?

- a) Méně jak 10 000 Kč
b) 10 001 – 15 000 Kč
c) 15 001 – 20 000 Kč
d) 20 001 – 30 000 Kč
e) Více jak 30 001 Kč

6. Co si nemůžete v současné době dovolit? (možno i více odpovědí)

- a) Zaplatit neočekávaný výdaj vyšší jak 10 tis. Kč
b) Jíst maso, drůbež nebo ryby (nebo jejich vegetariánské náhražky) každý druhý den
c) Dostatečně vytápět byt
d) Zaplatit ročně všem členům domácnosti alespoň týdenní dovolenou mimo domov
e) Mít pračku
f) Vlastnit barevnou televizi
g) Mít telefon
h) Používat osobní automobil

- i) Pravidelně a bez problémů hradit náklady spojené s bydlením – nájemné, splátky hypotéky, platby za energie (elektřinu, teplo, plyn a vodu) a splátky ostatních půjček, úvěrů nebo leasingu
- j) Mohu si dovolit vše co je uvedeno

7. Kolik máte dětí?

- a) 1.....
- b) 2.....
- c) 3.....
- d) 4.....
- e) Více.....

8. Trestáte své děti podobným způsobem, jako Vás trestali Vaši rodiče?

- a) Ano
- b) Částečně
- c) Ne
- d) Nedokáži posoudit

9. Shodnete se se svým manželem/partnerem (manžalkou/partnerkou) při výběru trestu pro dítě?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Své dítě vychovávám sám/a
- d) Můj protějšek je přísnější
- e) Můj protějšek je mírnější

10. Jakým způsobem Vás trestali Vaši rodiče? (možno i více odpovědí)

- a) Zákaz počítače, tabletu
- b) Zákaz televize
- c) Zákaz mobilu
- d) Zákaz se scházet s kamarády
- e) Zákaz zájmových činností dítěte
- f) Zákaz účasti na rodinných akcích (oslavy)
- g) Zákaz sladkostí
- h) Odejmutí nebo snížení kapesného
- i) Odejmutí toho, co má dítě rádo (hračky,...)
- j) Uložení práce navíc
- k) Strašení tím, čeho se dítě nejvíce bojí
- l) Po určitou dobu s dítětem vůbec nemluvit
- m) Domluvou
- n) Jiné (prosím vypište)
- o) Stání/klečení v koutě
- p) Neposkytnutí stravy/jídla
- q) Vyhubování
- r) Pohlavek
- s) Plácnutí přes ruku
- t) Zatřesení dítěte
- u) Kroucení ruky
- v) Bití rukou na zadek
- w) Bití vařečkou, páskem
- x) Zavření do jiné místnosti

11. Pokud potrestáte dítě tělesným trestem, litujete toho?

- a) Ano, vždy
- b) Ano, občas toho lituju
- c) Ne, nikdy toho nelituji
- d) Nikdy takto dítě netrestám

12. Jste zastáncem tělesných trestů ve výchově?

- a) Ano, je to rychlé a účinné
- b) Ano, ale občas by bylo vhodnější užít domluvu
- c) Ne, ale občas to udělám
- d) Ne, nikdy je nepoužívám

13. Jak často a jakým způsobem trestáte děti? (zakřížkujte)

Druh trestu	Jak často používáte tyto tresty?						Jaké 2 tresty jsou nejúčinnější?
	<i>Velmi často</i> (téměř každý den)	<i>Často</i> (zhruba jednou za týden)	<i>Občas</i> (jednou za měsíc)	<i>Zřídka</i> (jednou do půl roku)	<i>Výjimečně</i>	<i>Nikdy bych takto netrestal/a</i>	
Zákaz počítače, tabletu							
Zákaz televize							
Zákaz mobilu							
Zákaz se scházet s kamarády							
Zákaz zájmových činností dítěte							
Zákaz účasti na rodinných akcích (oslavy)							
Zákaz sladkostí							
Odejmutí nebo snížení kapesného							
Odejmutí toho, co má dítě rádo (hračky,...)							
Uložení práce navíc							
Strašení tím, čeho se dítě nejvíce bojí							

Druh trestu	Jak často používáte tyto tresty?						Jaké 2 tresty jsou nejúčinnější?
	<i>Velmi často</i> (téměř každý den)	<i>Často</i> (zhruba jednou za týden)	<i>Občas</i> (jednou za měsíc)	<i>Zřídka</i> (jednou do půl roku)	<i>Výjimečně</i>	<i>Nikdy bych takto netrestal/a</i>	
Po určitou dobu s dítětem vůbec nemluvit							
Stání/klečení v koutě							
Neposkytnutí stravy/jídla							
Domluva							
Vyhubování							
Pohlavek							
Plácnutí přes ruku							
Zatřesení dítěte							
Kroucení ruky							
Bití rukou na zadek							
Bití vařečkou, páskem							
Zavření do jiné místnosti							

Děkuji za vyplnění dotazníku a za Váš čas.

Bc. Jana Dvořáková